

ADVOKATETISKE PROBLEMSTILLINGER

**INNSTILLING AVGITT TIL DEN NORSKE ADVOKATFORENING
30. OKTOBER 2003**

Til Den Norske Advokatforening

Utvalget som ble oppnevnt av Advokatforeningens hovedstyre 23. januar 2003 legger med dette frem sin innstilling. Utvalget har hatt som oppgave å utrede advokatetiske problemstillinger og foreslå tiltak som kan bedre den yrkesetiske bevissthet blant advokater. Utvalgets konklusjoner og forslag er enstemmige.

Oslo, 30. oktober 2003

Hans Stenberg-Nilsen
formann

Helge Tveit

Nadia Hall

Berit Reiss-Andersen

Nils E. Øy

Kirsti Strøm Bull

Tor Langbach

Haakon I. Haraldsen

INNHold

	Side
1. INNLEDNING	6
1.1 Mandat og oppnevning	6
1.2 Utvalgets arbeid og tolkning av mandatet	7
1.3 Oversikt over innstillingen	7
1.4 Kort om utvalgets konklusjoner og forslag	8
2. OVERSIKT OVER REGELVERKET	10
2.1 Innledning	10
2.2 Vilkår for advokatbevilling	10
2.3 Sikkerhetsstillelse	11
2.4 Kravet til god advokatskikk	11
2.5 Organisering av advokatvirksomhet	12
2.6 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet	13
2.7 Disiplinærnemnden	14
2.8 Advokatbevillingsnemnden	15
2.9 Medlemskap i Den Norske Advokatforening	16
2.10 Advokatforeningens disiplinærordning	16
2.11 Obligatorisk etterutdanning	18
2.12 Vedtatte retningslinjer	19
3. NÆRMERE OM REGLER FOR GOD ADVOKATSKIKK	20
3.1 Innledning	20
3.2 Advokatens oppgave	20
3.3 Kravet til uavhengighet	21
3.4 Andre grunnleggende prinsipper	21
3.5 Interessekonflikter	22
3.6 Andre regler om forholdet til klienten	23
3.7 Øvrige bestemmelser	23

4.	SÆRLIGE PROBLEMSTILLINGER	24
4.1	Innledning	24
4.2	Å kunne stole på advokaten	24
4.3	Uavhengighet ved store klienter og store oppdrag	26
4.4	Salær avhengig av sakens utfall. Forhåndspris	26
4.5	Salærsamarbeid. Omkostningsoppgave	27
4.6	Dobbeltrollen styremedlem/advokat	28
4.7	Styreverv/advokatoppdrag som betingelse	30
4.8	Oppdrag for konkurrerende foretagender	30
4.9	Advokatfusjoner. Inn- og uttreden	31
4.10	Klientregistrering	32
4.11	Interessekonflikt i straffesaker	32
4.12	Taushetsplikt og fortrolighet	33
4.13	Forholdet til media - i klientens interesse	34
4.14	Forhåndsprosedyre	35
4.15	Identifikasjon	35
4.16	Intimisering	36
4.17	Advokatens egenfokusering	36
4.18	Markedsføring	37
4.19	Andre profesjoner som deltakere i advokatfirmaer	37
4.20	Forliksvillighet	38
5.	ADVOKATENES OMDØMME I SAMFUNNET	40
5.1	Innledning	40
5.2	Enkelsakers betydning, for eksempel underslag	40
5.3	Lovbrudd til klientens "fordel"	41
5.4	Lovbrudd utenfor yrket	41
5.5	Treneringsforsøk	41
5.6	Salærnivået. Klagesaker	41
5.7	"Klientkapring"	42
6.	TILTAK FOR Å BEDRE DEN ETISKE BEVISSTHET	43
6.1	Innledning	43
6.2	Utdanningen ved universitetene	43

6.3	Advokatutdanningen	44
6.4	Kursvirksomhet	45
6.5	Løpende debatt	46
6.6	Forholdet til andre profesjoner	46
6.7	Disiplinærorganenes avgjørelser	47
6.8	Utarbeidelse av retningslinjer m.m.	48
6.9	Etisk kvalitetssikring	48
6.10	Opplæring og veiledning	48
7.	ANDRE TILTAK	50
7.1	Innledning	50
7.2	Krav tilandel og skikkethet	50
7.3	Krav til økonomi	51
7.4	Vilkår for medlemskap i Advokatforeningen	51
7.5	Klageadgang	52
7.6	Sanksjoner	53
7.7	Offentliggjøring av advokatens navn	53
7.8	Opptreden overfor domstolene	55
7.9	Kollegahjelp	55
7.10	Rettskjelp overfor økonomisk vanskeligstilte	57
7.11	Etterutdanning	57
7.12	Spesialistordning	58
7.13	Samfunnspolitisk engasjement	58
7.14	Vedlikehold av etiske regler	59
8.	REGLENES PLASSERING	61
8.1	Innledning	61
8.2	Materielle regler om god advokatskikk	61
8.3	Advokatforeningens vedtekter	62
8.4	Behandlingsregler for disiplinærutvalgene	63

1. INNLEDNING

1.1 Mandat og oppnevning

Hovedstyret i Den Norske Advokatforening besluttet i møte 23. januar 2003 å nedsette et utvalg med følgende mandat:

”Utvalget skal forsøke å identifisere områder av advokaters arbeid hvor yrkesetiske problemstillinger er særlig aktuelle og foreslå tiltak som kan bedre den yrkesetiske bevissthet blant advokater.

Regler om advokatetikk finnes i dag i foreningens vedtekter, regler for god advokatskikk og i behandlingsreglene for disiplinærsaker. Det er behov for å vurdere reglenes innbyrdes plassering i de ulike regelsett og herunder få fremhevet viktigheten av en korrekt advokatetisk adferd.

De seneste års utvikling vedrørende organisering, drift og utøvelse av advokatvirksomhet gjør det nødvendig å gjennomgå og videreutvikle ”Regler for god advokatskikk”. Av særlig betydning vil det være å vurdere om reglene knyttet til advokaters uavhengighet og forhold knyttet til interessekonflikter er godt nok ivare tatt i dagens regelsett”.

Som medlemmer av utvalget ble oppnevnt:

Advokat Hans Stenberg-Nilsen, formann

Advokat Helge Tveit

Advokat Nadia Hall

Advokat Berit Reiss-Andersen

Generalsekretær Nils E. Øy

Professor Kirsti Strøm Bull

Tingrettsdommer Tor Langbach

Som utvalgets sekretær ble oppnevnt advokat Haakon I. Haraldsen.

1.2 Utvalgets arbeid og tolkning av mandatet

Utvalget har avholdt i alt seks møter. Mellom møtene har utvalgets medlemmer og sekretær utarbeidet skriftlige notater som har vært diskutert på møtene.

Utvalget har brukt mye tid på å identifisere og diskutere aktuelle områder hvor yrkesetiske problemstillinger oppstår. Det er understreket i mandatet at utvalget først og fremst skal konsentrere seg om problemstillinger som er særlig aktuelle (jf. første avsnitt i mandatet), og det er også vist til den utvikling som har funnet sted de seneste år innen advokatbransjen (jf. tredje avsnitt i mandatet).

Utviklingen i de senere år har i likhet med utviklingen i de fleste andre bransjer vært preget av økt kommersialisering. Dette har sammenheng med økt krav til inntjening, skjerpet konkurranse og endrede krav og forventninger fra klientene. Denne utviklingen setter de etiske verdier og kravet til etisk standard hos advokatene under press. Advokaters opptreden og etikk har da også i den senere tid vært utsatt for kritikk fra ulike hold i samfunnet, ikke minst som følge av en del enkelthendelser som har fått stor oppmerksomhet i nyhetsmedia.

Utvalget skal i følge mandatet foreslå tiltak som kan bedre den "yrkesetiske bevissthet" blant advokater. Hvilke forhold som er av betydning for den yrkesetiske bevissthet, kan være vanskelig å fastlegge. De faktorer som spiller inn, er mange og vil variere med omstendighetene og om man anlegger er kortsiktig eller langsiktig perspektiv. Utvalget har derfor valgt ikke bare å se på tiltak som på kort sikt kan antas å bedre den yrkesetiske bevissthet, men har også vurdert andre tiltak som kan tenkes å ha betydning for advokatenes etiske adferd og som på lengre sikt vil kunne virke holdningsskapende.

Advokatenes yrkesetiske opptreden har nær sammenheng med det omdømme advokatene får i samfunnet. Utvalget har funnet det naturlig å inkludere i sine vurderinger forhold som antas å ha betydning for advokatenes omdømme, selv om dette ikke eksplisitt er uttalt i mandatet.

1.3 Oversikt over innstillingen

Utvalgets innstilling er inndelt i åtte kapitler. I kapittel 2 og 3 gis det en oversikt over det regelverk som gjelder for advokatvirksomhet. I beskrivelsen er det lagt vekt på å fremheve de

regler og bestemmelser som har særlig betydning for eller tilknytning til forhold som gjelder advokaters yrkesetikk. I kapitel 3 omtales nærmere innholdet i Regler for god advokatskikk.

Aktuelle områder hvor yrkesetiske problemstillinger oppstår, er omhandlet i kapitel 4 i innstillingen. Ved gjennomgangen av de enkelte problemstillinger er disse vurdert i forhold til gjeldende regler om god advokatskikk, og behovet for regelendringer er omtalt. I kapitel 5 drøftes forhold som mer generelt antas å ha betydning for advokatenes omdømme i samfunnet.

De tiltak som utvalget foreslår, er omhandlet i kapitel 6 og 7. Utvalget ser først på tiltak som antas å ha direkte betydning for den yrkesetiske bevisstheten blant advokater (kapitel 6). I kapitel 7 drøftes andre tiltak, som kan tenkes å bedre advokatenes etiske adferd og omdømme i samfunnet.

Til slutt i kapitel 8 er reglenes plassering i de forskjellige regelsett og behovet for redaksjonelle endringer vurdert og drøftet.

1.4 Kort om utvalgets konklusjoner og forslag

Etter utvalgets oppfatning er reglene om god advokatskikk i det store og hele tilfredsstillende. Ved overtramp er det ikke reglene, men den etiske bevissthet som ikke har holdt mål.

Utvalget vil likevel foreslå at enkelte bestemmelser utdypes og suppleres, enten i form av tilleggsbestemmelser eller supplerende retningslinjer fra Advokatforeningen. Dette gjelder bl.a. uavhengighet i forhold til store klienter, dobbeltrollen styremedlem og advokat, interessekonflikt ved oppdrag for konkurrerende foretak, interessekonflikt ved sammenslutning av advokatfirmaer, registrering av klienter for å avdekke interessekonflikt og prinsipalens ansvar for at advokatfullmektigen får en forsvarlig faglig og etisk veiledning.

Utvalget drøfter en rekke problemstillinger knyttet til advokatens opptreden i forhold til media og understreker viktigheten av at det klart fremgår av reglene at kontakt med media i forbindelse med advokatoppdrag bare skal skje når dette er i klientens interesse og med klientens samtykke. Også en rekke andre problemstillinger knyttet til advokatopptreden drøftes, bl.a. plikten til å bidra til sakens opplysning samtidig som man er klientens talsmann, salær som er avhengig av sakens utfall, salærsamarbeid mellom advokater, advokaters

villighet til å medvirke til forlik og advokaters markedsføring. Reglene er her stort sett klare nok, og det er eventuelt holdningsendring som må til for å forhindre overtramp.

Skal man bedre advokaters yrkesetiske bevissthet, må dette etter utvalgets oppfatning skje gjennom holdningsskapende tiltak. Utvalget kommer her med en rekke forslag, som bl.a. gjelder undervisningen i yrkesetikk ved universitetene, opplæring av advokatfullmektiger i advokatetiske regler, kurs for advokater i etikk, økt debatt og engasjement blant advokater om etiske problemstillinger, økt publisitet rundt disiplinærorganenes avgjørelser og utarbeidelse av retningslinjer og rutiner – både av Advokatforeningen og i det enkelte advokatfirma – for å sikre en forsvarlig etisk opptreden.

Utvalget drøfter også andre tiltak som kan bedre advokatenes etiske adferd og omdømme i samfunnet. Utvalget ser på de krav som gjelder for å inneha advokatbevilling og reiser spørsmål om disse bør skjerpes, særlig når det gjelder kravet til vandel og skikkethet og økonomi. Spørsmål knyttet til klage på advokater og disiplinærorganenes avgjørelser drøftes, herunder klageadgangen og sanksjoner overfor advokater som bryter reglene for god advokatskikk. Utvalget er av den oppfatning at advokatens navn i klagesaker som er avgjort av disiplinærorganene, som hovedregel ikke bør hemmeligholdes. Utvalget ser det videre som ønskelig at domstolene i større grad reagerer på advokatetisk kritikkverdig opptreden fra advokaters side. Utvalget tar også opp betydningen av kollegahjelp overfor advokater som får problemer med å skjøtte sin advokatvirksomhet, viktigheten av en god etterutdanningsordning og betydningen av samfunnsmessig engasjement, rettshjelp til økonomisk vanskeligstilte og engasjement i samfunnspolitiske aktiviteter. Det er etter utvalgets oppfatning viktig at det er advokatene selv gjennom Advokatforeningen som har ansvaret for vedlikeholdet av reglene for god advokatskikk, noe utvalget ser som en forutsetning for at advokatene skal ha en aktiv og bevisst holdning til reglene.

Viktigheten av en korrekt advokatetisk opptreden har etter utvalgets syn fått en sentral plass i de regler som gjelder for advokatvirksomhet. Utvalget foreslår derfor ikke noen endringer på dette punkt, men utvalget bemerker at dagens regelverk vedrørende advokatvirksomhet er komplisert og uoversiktlig og at det hadde vært ønskelig med en forenkling av regelverket.

2. OVERSIKT OVER REGELVERKET

2.1 Innledning

Advokatvirksomhet er underlagt et detaljert regelverk. Lovbestemmelser om rettshjelpvirksomhet og advokater er inntatt i kapitel 11 i lov om domstolene av 13. august 1915 (domstolloven). Disse suppleres av regler i forskrift av 20. desember 1996 nr. 1161 (Advokatforskriften), som er gitt med hjemmel i domstolloven. I tillegg kommer regler og krav som spesielt gjelder for Advokatforeningens medlemmer.

I det følgende vil det bli gitt en oversikt over de regler som gjelder for advokater og deres virksomhet. Vi har særlig konsentrert oss om regler som gjelder forhold som mer eller mindre direkte er av betydning for advokaters yrkesetiske opptreden. Selv om vi har forsøkt å fatte oss i korthet, har vi funnet det nødvendig å gi en relativt detaljert redegjørelse. Grunnen til dette er at vi i de øvrige deler av innstillingen vil komme tilbake til en rekke av de enkeltregler som vi omtaler nedenfor under dette punkt 2. Dessuten er det nødvendig for forståelsen av de enkelte regler at det gis en samlet beskrivelse av regelverket da reglene henger sammen og griper over i hverandre i et temmelig komplisert system.

2.2 Vilkår for advokatbevilling

Den som vil utøve rettshjelpvirksomhet, må ha bevilling som advokat, jf. domstolloven § 218. Rettshjelpvirksomhet er definert som ”erhvervsmessig eller stadig yting av rettshjelp”. Kravet til advokatbevilling er ikke uten unntak. Også jurister uten advokatbevilling og andre personer kan i en viss utstrekning og på vilkår som nærmere fastsatt i domstolloven utøve rettshjelpvirksomhet. Andre enn advokater kan imidlertid ikke, bortsett fra i enkelte spesielle unntakstilfelle, yte rettshjelp under rettergang. Det vil i praksis si at det bare er advokater som kan representere andre som prosessfullmektig eller forsvarer for domstolene.

For å få bevilling som advokat, må visse minstevilkår være oppfylt. Foruten å ha bestått juridisk embetseksamen må vedkommende ha minst to års praksis som advokatfullmektig, dommerfullmektig eller fra slik annen juridisk stilling som bestemt i domstolloven. For advokatfullmektiger er det også krav til prosedyreerfaring. Advokatfullmektigen må ha ført

minst tre sivile saker av et visst omfang for retten. To av de sivile sakene kan erstattes av straffesaker, men da slik at to straffesaker erstatter en sivil sak.

For å få advokatbevilling må alle ha gjennomgått og bestått et kurs i emner som er av særlig betydning for advokatvirksomhet (Advokatkurset). Kurset går over et semester (44 timer undervisning) og avsluttes med en skriftlig eksamen. Det er praktisk lagt opp med prosedyretrening og undervisning i praktiske sentrale fag, som for eksempel drift av advokatkontor, forhandlingsteknikk, regler for god advokatskikk etc..

Advokatbevilling kan bare gis til personer som godtgjør ved politiattest at de har en hederligandel. Det må heller ikke foreligge noe forhold som ville ha ført til at advokatbevillingen ville ha blitt satt ut av kraft eller kalt tilbake, jf. om disse omstendighetene pkt. 2.8 nedenfor.

Advokatbevilling utstedes av Tilsynsrådet for advokatvirksomhet, jf. pkt. 2.6 nedenfor.

2.3 Sikkerhetsstillelse

Den som vil utøve advokatvirksomhet i eget navn har plikt til å stille sikkerhet som nærmere bestemt i Advokatforskriften for det erstatningsansvar vedkommende vil kunne pådra seg under utøvelsen av advokatvirksomheten. Sikkerheten gis i form av en erklæring fra norsk skadeforsikringsselskap eller et annet godkjent finansieringsforetak og skal være minst fem millioner kroner. For advokater som har advokatfullmektiger, kommer et tillegg på minst tre millioner kroner. Skadelidte kan kreve dekning direkte fra sikkerhetsstilleren uten først å rette kravet mot advokaten.

Tilsynsrådet for advokatvirksomhet (jf. pkt. 2.6 nedenfor) fører kontroll med at den påbudte sikkerheten stilles. Pr. 31.12.2002 var 4423 registrert som praktiserende advokater med plikt til å stille sikkerhet.

2.4 Kravet til god advokatskikk

Det er fastsatt i domstolloven § 224 at advokatvirksomhet skal utøves ”i samsvar med god advokatskikk”. Det er samtidig fastsatt at det ”hører til kravet om god advokatskikk blant annet at advokatvirksomhet skal utøves grundig, samvittighetsfullt og i overensstemmelse

med hva berettigede hensyn til klientenes tarv tilsier, og at oppdrag skal utføres tilstrekkelig hurtig”. De nærmere regler om god advokatskikk er fastsatt i Regler for god advokatskikk (RGA) som er inntatt i Advokatforskriften kapittel 12. Tidligere var reglene om god advokatskikk en selvpålagt bransjeregulering som gjaldt for Advokatforeningens medlemmer. Som følge av en lovendring i 1995 ble reglene en del av Advokatforskriften og er med virkning fra 1.1.1997 gjeldende for alle advokater uavhengig av om disse er medlem av Advokatforeningen eller ikke.

Det følger av § 224 annet ledd at Advokatforeningen kan beslutte endringer i reglene for god advokatskikk. Disse endringene kan stadfestes eller forkastes av Kongen (Justisdepartementet). Stadfestes endringene, blir de innarbeidet i kapittel 12 i Advokatforskriften. Justisdepartementet har tolket § 224 annet ledd slik at departementet ikke på eget initiativ kan gjøre endringer i Regler for god advokatskikk.

Advokatforeningen har siden 1996 flere ganger revidert Regler for god advokatskikk. Alle disse endringene er blitt stadfestet av Justisdepartementet og innarbeidet i Advokatforskriften. Den siste endring fant sted ved endringsforskrift av 8. mars 2002.

2.5 Organisering av advokatvirksomhet

Domstolloven har detaljerte regler om organisering av advokatvirksomhet. Reglene bygger på to grunnleggende prinsipper: Uavhengighetsprinsippet og ansvarsprinsippet.

Uavhengighetsprinsippet innebærer at den enkelte advokat skal ha en uavhengig stilling både faglig og økonomisk. Ansvarsprinsippet medfører at advokaten er fullt ut personlig ansvarlig for sine advokathandlinger.

Advokatvirksomhet kan organiseres som et enkeltmannsforetak som innehas av advokaten eller som et selskap. Det er ingen begrensninger med hensyn til selskapsformen, men det er i domstolloven § 231 fastsatt at i de selskaper som driver advokatvirksomhet, kan bare personer som utøver en vesentlig del av sin yrkesaktivitet i selskapets tjeneste eie andeler eller ha verv som styremedlem. Dette eierkravet innebærer et forbud mot eksterne eiere, det vil si personer som ikke utøver en vesentlig del av sin yrkesaktivitet i advokatselskapets tjeneste.

Begrunnelsen for regelen er hensynet til advokatens uavhengighet. Det følger videre av domstolloven § 231 at et advokatselskap i tillegg til advokatvirksomhet bare kan drive

virksomhet som har naturlig tilknytning til advokatvirksomheten. Denne bestemmelsen innebærer at advokatselskaper også kan tilby andre tjenester enn advokattjenester hvis dette har en "naturlig tilknytning" til advokatvirksomheten.

Advokatvirksomhet kan bare utøves av advokater på advokatselskapets vegne. Dette er ikke til hinder for at en advokat bruker advokatfullmektig eller andre medhjelpere. Forutsetningen er at advokaten opptrer utad som den ansvarlige og at bistanden fremstår som bistand fra advokatens side og ikke fra hjelperens side. I domstolloven § 232 er det fastsatt at selskaper som driver advokatvirksomhet, skal utpeke en bestemt av selskapets advokater som ansvarlig for det enkelte oppdrag eller forskjellige bestemte advokater som ansvarlige for bestemte deler av oppdraget. Klienten skal meddeles hvilken advokat som er utpekt. Selskapet kan ikke instruere den utpekte advokaten om den faglige utførelsen av oppdraget.

2.6 Tilsynsrådet for advokatvirksomhet

Tilsyn med advokaters virksomhet føres av Tilsynsrådet for advokatvirksomhet (Tilsynsrådet). Det er som nevnt også Tilsynsrådet som gir advokatbevilling. Tilsynsrådet ledes av et styre på tre medlemmer, hvor lederen skal være advokat og ett medlem skal være statsautorisert revisor. Styremedlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen i statsråd.

Tilsynsrådet har egen administrasjon. Forvaltningsloven og offentlighetsloven gjelder for Tilsynsrådets virksomhet. Tilsynsrådet fører kontroll med advokaters sikkerhetsstillelse, regnskapsførsel, forvaltning av klientmidler og at advokatvirksomheten er organisert og drives i samsvar med gjeldende regler. Tilsynsrådet og dets revisor kan kreve at advokaten gir de opplysninger og dokumenter som er nødvendig for kontroll og har adgang til å avholde bokettersyn.

Tilsynsrådet kan meddele advokater som har opptrådt i strid med reglene en irettesettelse eller i alvorlige tilfeller en advarsel. Tilsynsrådet kan imidlertid ikke beslutte at advokatbevilling kan tilbakekalles eller midlertidig settes ut av kraft. Denne myndigheten tilligger Advokatbevillingsnemnden, jf. pkt. 2.8 nedenfor. Advokatbevillingsnemnden er også klageorgan for Tilsynsrådets vedtak.

I 2002 meddelte Tilsynsrådet 10 advarsler og 8 irettesettelser. 37 advokater ble innberettet til Advokatbevillingsnemnden.

2.7 Disiplinærnemnden

Tilsynsrådet har heller ingen myndighet når det gjelder å behandle klager på advokaters opptreden. Etter domstolloven § 227 utøves disiplinærmyndighet overfor advokater av Disiplinærnemnden. Nemnden består av fem medlemmer, hvor lederen er dommer, to av medlemmene er advokater og to medlemmer er representanter fra henholdsvis næringslivet og forbrukermyndighetene. Medlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen.

Disiplinærnemnden behandler klager over at advokater har opptrådt i strid med god advokatskikk, domstolloven eller annen lov, herunder om en advokat har krevd for høyt salær. Klager mot advokater som er medlemmer av Advokatforeningen, behandles av Advokatforeningens disiplinærutvalg, jf. nedenunder, som første instans. I disse klagesakene er Disiplinærnemnden ankeinstans. I klagesaker mot advokater som ikke er medlem av Advokatforeningen, er Disiplinærnemnden første og eneste instans, med mindre advokaten samtykker i at Advokatforeningens regionale disiplinærutvalg skal behandle saken. Advokatforeningen fungerer som sekretariat for Disiplinærnemnden.

Klage til Disiplinærnemnden må fremsettes skriftlig. Ikke bare klienten, men også andre som anses å ha "rettslig klageinteresse", kan klage på advokatens opptreden (f.eks. motparten eller motpartens advokat eller andre advokaten har kontakt med i saken). Saksbehandlingen er normalt skriftlig og begge parter skal ha anledning til å redegjøre for saken og imøtegå hverandres anførsler. Dersom sakens art eller andre forhold tilsier det, kan nemnden avholde møte med partene for muntlig behandling og bevisførsel. Hvis Disiplinærnemnden gir klageren medhold, kan advokaten meddeles en irettesettelse eller kritikk og i alvorlige tilfeller en advarsel. Dersom nemnden finner at en advokat har krevd for høyt salær, fastsetter den hva som er rimelig og nødvendig salær. Finner Disiplinærnemnden at det bør treffes vedtak om tilbakekalling av advokatbevillingen, fremmer den forslag om det overfor Advokatbevillingsnemnden, jf. pkt. 2.8 nedenfor.

I 2002 realitetsbehandlet Disiplinærnemnden 120 saker (91 saker i 2001 og 129 saker i 2000). Ingen sak ble fremmet for Advokatbevillingsnemnden.

2.8 Advokatbevillingsnemnden

Advokatbevillingsnemnden avgjør saker som gjelder tilbakekalling eller suspensjon av advokatbevilling. Nemnden er også klageorgan for vedtak truffet av Tilsynsrådet.

Advokatbevillingsnemnden behandler bare saker som den mottar fra Tilsynsrådet eller Disiplinærnemnden og tar heller ikke opp saker på eget initiativ. Nemnden består av tre medlemmer, hvor lederen er dommer og ett av de øvrige medlemmene advokat.

Medlemmene med varamedlemmer oppnevnes av Kongen. Styremedlemmene har ingen tilknytning til Tilsynsrådet eller Disiplinærnemnden. Tilsynsrådet fungerer som sekretariat for nemnden.

Tilbakekalling av advokatbevilling kan skje hvis advokaten ”gjør seg skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdig til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som er nødvendig i yrket”. (domstoloven § 230 første ledd nr. 1) og for øvrig som følge av brudd på diverse bestemmelser gitt i domstoloven eller Advokatforskriften (§ 230 første ledd nr. 2-5). I praksis er det særlig økonomiske misligheter og annen uredelighet av økonomisk karakter som medfører tilbakekalling av advokatbevilling etter § 230 første ledd nr. 1. Forholdet behøver ikke å ha sammenheng med advokatvirksomheten. Blir en advokat siktet for en forbrytelse eller forseelse som kan medføre tap av advokatbevillingen, kan Advokatbevillingsnemnden bestemme at bevillingen skal tre ut av kraft inntil saken er endelig avgjort. Dersom Advokatbevillingsnemnden ikke beslutter tilbakekalling av advokatbevillingen, kan den i stedet meddele advokaten en irettesettelse eller en advarsel.

Blir en advokats bo tatt under konkursbehandling, trer advokatbevillingen ut av kraft inntil gjelden blir ordnet ved betaling, ettergivelse eller faller bort på annen måte. Når advokatens konkurs ikke er voldt ved et forhold som nevnt i domstoloven § 230 første ledd nr. 1, kan Advokatbevillingsnemnden etter søknad gi advokaten rett til å nytte advokatbevillingen til tross for konkursen.

I 2002 tilbakekalte nemnden 9 advokatbevillinger (3 tilfeller som følge av innberetning etter bokettersyn, 4 tilfeller som følge av manglende revisorerklæring og betaling av lovbestemt bidrag og 2 tilfeller som følge av staffbare forhold). 2 bevillinger ble suspendert som følge av

pågående straffesak mot advokatene. Advokatbevillingsnemnden meddelte 20 irettesettelser og 13 advarsler.

2.9 Medlemskap i Den Norske Advokatforening

Medlemskap i Den Norske Advokatforening (Advokatforeningen) er ikke obligatorisk for norske advokater. Pr. 31.12.2002 var det 5527 aktive medlemmer i foreningen. Av disse var 4162 praktiserende advokater (94 % av alle advokater registrert som praktiserende hos Tilsynsrådet, jf. pkt. 2.3 ovenfor) og de øvrige 1365 medlemmene var advokatfullmektiger. For medlemmene av Advokatforeningen gjelder de foreningsbestemte regler og forpliktelser i tillegg til de regler og bestemmelser som er fastsatt i lov eller i medhold av lov.

I henhold til vedtektene for Advokatforeningen er foreningens formål å (1) virke for rett og rettssikkerhet, (2) sikre en uavhengig advokatprofesjon med høy kvalitet i yrkesutøvelsen, (3) fremme god advokatskikk og (4) ivareta medlemmenes interesser og utvikle godt samarbeid mellom medlemmene.

Som aktive medlemmer i foreningen kan opptas advokater som driver advokatvirksomhet og derfor stiller sikkerhet til Tilsynsrådet, samt fullmektiger som det stilles slik sikkerhet for. Ethvert medlem som opptas i foreningen må skriftlig vedta bestemmelsene i foreningens vedtekter og er forpliktet til å etterleve de vedtak som blir truffet av foreningens organer med hjemmel i vedtektene.

2.10 Advokatforeningens disiplinærordning

Som nevnt ovenfor har advokatene sin egen disiplinærordning som supplerer Disiplinærnemndens virksomhet. Disiplinærmyndigheten overfor medlemmene utøves av syv regionale disiplinærutvalg. Hvert av disiplinærutvalgene skal bestå av minst fem medlemmer, som oppnevnes av Hovedstyret i Advokatforeningen. Den enkelte sak behandles og avgjøres av tre av utvalgets medlemmer.

Disiplinærutvalget behandler i første instans klager mot advokater som er medlemmer av foreningen. Som nevnt kan utvalget også behandle klager som gjelder andre advokater, hvis vedkommende advokat skriftlig har godtatt dette.

Advokatforeningen har fastsatt særskilte behandlingsregler for disiplinærutvalgene, som har bestemmelser blant annet om disiplinærutvalgets oppgaver, medlemmenes habilitet, taushetsplikt, saksbehandling og reaksjoner. Disse reglene er i hovedsak i samsvar med de regler som gjelder for Disiplinærnemndens virksomhet. Det er fastsatt at klagen forutsettes ferdigbehandlet av disiplinærutvalget innen seks måneder etter at den har innkommet. Men dette gjelder ikke hvis det er oppstått forsinkelse som skyldes klageren eller at saken etter sin art krever særlig lang behandlingstid.

Disiplinærutvalgets beslutning kan innen en frist på tre uker påklages til Disiplinærnemnden. Også andre enn partene i klagesaken kan bringe saken inn for Disiplinærnemnden hvis de har rettslig klageinteresse. Saker som ikke er ferdigbehandlet av det regionale disiplinærutvalg innen seks måneder etter mottakelsen av klagen og hvor det ikke foreligger slike omstendigheter som berettiger forlenget behandlingstid som nevnt ovenfor, kan også bringes inn for Disiplinærnemnden.

I 2002 mottok Advokatforeningens regionale disiplinærutvalg 376 klager og behandlet i alt 334 saker. Av de saker som ble behandlet, ble 98 saker avvist. Klage på advokat må sendes inn senest seks måneder etter at klageren ble kjent med forholdet som begrunner klagen. Klager avvises om fristen er overskredet. Er klagen rettet mot motpartens advokat, blir klagen avvist dersom det er åpenbart at vedkommende advokat har utført oppdraget ved å ha ivarettatt sin klients interesser på ordinær måte.

Av de 236 saker som ble realitetsbehandlet, ble klagen helt eller delvis tatt til følge i 96 saker (40,6 %). I 40 av disse sakene ble sakæret redusert eller helt fjernet og i de resterende 56 saker fikk klagerne medhold i at advokaten for øvrig hadde opptrådt i strid med god advokatskikk.

Disiplinærnemnden realitetsbehandlet i 2002 120 saker. I 81 saker stadfestet nemnden disiplinærutvalgenes avgjørelser. I 14 tilfeller ble reaksjonen skjerpet overfor advokaten.

Det er små variasjoner i antall saker som fra år til år kommer inn til disiplinærutvalgene. I de åtte siste år har antallet variert mellom 306 (i 1996) og 378 (i 2001) saker, og det kan ikke påvises noen bestemt trend. Tallene må sees på bakgrunn av at antall advokater som omfattes

av disiplinærordningen, i løpet av disse åtte årene har steget fra 3525 (hvorav 442 fullmektiger) i 1994 til 5527 (hvorav 1365 fullmektiger) i 2002.

Andelen av saker hvor klagen helt eller delvis blir tatt til følge, varierer noe mer fra år til år. I de siste åtte årene har andelen variert mellom 58 % (2001) og 37 % (1999) av de saker som er blitt realitetsbehandlet. Men heller ikke her kan det påvises noen bestemt tendens.

Disiplinærmyndighet utøves også av Advokatforeningens hovedstyre. Finner et disiplinærutvalg at det bør treffes vedtak av Tilsynsrådet eller Advokatbevillingsnemnden fremmes forslag overfor Hovedstyret. Deler Hovedstyret utvalgets syn, gis melding til Disiplinærnemnden. Dette skjedde i ett tilfelle i 2002. Hovedstyret har også myndighet til å ekskludere et medlem hvis dette har opptrådt slik at det ikke bør være medlem av Advokatforeningen. I 2002 ble ett medlem ekskludert.

Hovedstyret anses å ha rettslig klageinteresse overfor disiplinærutvalgene. I 2002 innga Hovedstyret klage i to saker som begge gjaldt spørsmål vedrørende interessekonflikt. Hovedstyret anses også å ha klageinteresse overfor Disiplinærnemnden, slik at Hovedstyret selvstendig kan påklage avgjørelser av disiplinærutvalgene.

2.11 Obligatorisk etterutdanning

Medlemmene av Advokatforeningen er pålagt å gjennomgå løpende obligatorisk etterutdanning. Juristenes Utdanningssenter har et omfattende kursprogram rettet blant annet mot advokater. Også andre kurs og andre kunnskapservende aktiviteter godkjennes som relevant etterutdanning. I dag er foreningens krav at medlemmene må ha 80 timer etterutdanning i løpet av en fem års-periode.

Ved fem års-periodens utløp vil de advokater som ikke har oppfylt plikten, bli møtt med sanksjoner i form av gebyrer avhengig av antall manglende timer. Ved utløpet av den første femårsperioden i 1998 var det 443 medlemmer, dvs. 9 %, som måtte betale på grunn av manglende timer med godkjent etterutdanning. Ved utløpet av den neste fem års-periode i 2003 er bøkene for ikke å oppfylle etterutdanningskravet blitt vesentlig skjerpet.

2.12 Vedtatte retningslinjer

Advokatforeningens organer fastsetter retningslinjer, utarbeider veiledninger og avgir uttalelser om en rekke forhold som er gjeldende for foreningens medlemmer. Her skal særskilt nevnes Retningslinjer for forsvarere og Salærveiledning. Retningslinjer for forsvarere baserer seg på og er en utdyping av Regler for god advokatskikk. Retningslinjene gir svar på spørsmål om advokaters holdninger i spesielle situasjoner som kan oppstå for forsvarere.

Salærveiledningen inneholder anbefalte retningslinjer for salærberegning. Disse er basert på de prinsipper for salærberegning som er utviklet i praksis, først og fremst gjennom disiplinærmyndighetenes virksomhet.

3. NÆRMERE OM REGLER FOR GOD ADVOKATSKIKK

3.1 Innledning

Regler for god advokatskikk (RGA) er som nevnt utarbeidet av Advokatforeningen, stedfestet av Kongen og inntatt i Advokatforskriften som kapitel 12. Frem til 1.1.1997 var Regler for god advokatskikk bare gjeldende for Advokatforeningens medlemmer.

De någjeldende regler fikk i hovedsak sin utforming ved den grunnleggende revisjon av reglene som fant sted i 1991. Reglene ble da utformet etter mønster av de regler som Den europeiske advokatorganisasjon (CCBE) hadde fastsatt som gjeldende for advokatvirksomhet som drives over landegrensene (CCBE Code of Conduct). Siden 1991 har Regler for god advokatskikk flere ganger blitt revidert, blant annet som følge av endringer i CCBE Code of Conduct.

Regler for god advokatskikk er delt inn i seks hovedkapitler: 1. Innledning, 2. Alminnelige prinsipper, 3. Forholdet til klienten, 4. Advokatens forhold til domstolen og andre konfliktløsende organer, 5. Forholdet mellom advokater og 6. Regler for advokatvirksomhet over landegrensene.

Reglenes formål er fastsatt i pkt. 1.1 i innledningskapitlet. Det er her uttalt at reglene har som formål ”å sikre at advokatvirksomhet utføres etter etiske prinsipper som er grunnlag for advokatens virke i alle siviliserte rettssamfunn”. Det er videre presisert at brudd på reglene gir grunnlag for disiplinære følger for advokaten.

3.2 Advokatens oppgave

Pkt. 1.2. i innledningskapitlet omhandler ”Advokatens oppgave”. Det er her nevnt først at advokatens oppgave er ”å fremme rett og hindre urett”. I det etterfølgende ledd er det uttalt at advokaten plikter innenfor lovens ramme å ivareta sine klienters interesser, og dette skal skje uten tanke på personlige interesser eller risiko eller utenforliggende hensyn. Det er videre fastsatt at advokaten skal være både rådgiver og talsmann for sin klient.

Det er også fastsatt i pkt. 1.2 at advokaten ikke bør identifisere seg med sin klient og at han har krav på ikke å bli identifisert med de standpunkter han forfekter for sin klient. Samtidig er det også presisert at advokaten avgjør selv om han vil påta seg et oppdrag.

Det er presisert under pkt. 1.3 at advokaten må unngå en opptreden, som er egnet til å skade standens og yrkets anseelse.

3.3 Kravet til uavhengighet

Skal advokaten kunne utføre sin oppgave, må advokaten være uavhengig. Advokatens uavhengighet er et grunnleggende prinsipp, som har fått en bred plass i RGA pkt. 2.1. Det er her uttalt at advokatens råd og handlinger ikke må påvirkes av ”uvedkommende hensyn”, altså andre hensyn enn det som er nødvendig for at advokaten skal kunne oppfylle sin oppgave, som beskrevet ovenfor. Det er presisert at det især er påkrevet at advokaten ikke lar seg påvirke av egne personlige interesser eller press utenfra. Samtidig er det understreket at advokaten ikke må ”gå på akkord med sin profesjonelle standard for å tekkes sin klient, retten eller tredjemann.”

Uvedkommende hensyn er også personlige økonomiske interesser. Det er derfor fastsatt i pkt. 2.1 at en advokat ikke må påta seg oppdrag hvor hans personlige økonomiske interesser kan komme i konflikt med klientens interesser eller ha innflytelse på hans frie og uavhengige stilling som advokat. En advokat må ikke gjøre seg økonomisk interessert i utfallet av et oppdrag ved at klientens krav helt eller delvis overtas av advokaten, og advokaten må heller ikke kausjonere for klienten. Det er også presisert at en advokat ikke må organisere sin virksomhet på en måte som medfører at hans uavhengighet blir svekket.

3.4 Andre grunnleggende prinsipper

I pkt. 2.2 er det fastslått at advokaten i sin virksomhet er avhengig av tillit, som bare kan oppnås når advokatens hederlighet og integritet er hevet over tvil.

Et annet grunnleggende prinsipp og en forutsetning for tillit er advokatens plikt til å behandle opplysninger fortrolig. Advokatens taushetsplikt er forankret i lovbestemmelser. I tillegg har RGA pkt. 2.3 bestemmelser om plikt til å behandle fortrolig også opplysninger som ikke

omfattes av den lovbestemte taushetsplikt. I pkt. 2.3 er også taushetspliktens samfunnsmessige betydning fremhevet.

Kapitel 2 i Regler for god advokatskikk har også bestemmelser om advokaters reklame og forholdet til media. Det er i den forbindelse uttalt at en advokat plikter ”ved enhver omtale av rettssaker å ta tilbørlig hensyn til partenes interesser og domstolens verdighet, herunder hindre faren for påvirkning av dommere, lagrette og vitner.” Det er videre fastsatt at advokaten skal vise særskilt tilbakeholdenhet når det gjelder mediaomtale av forestående eller pågående rettssaker der han selv er engasjert.

3.5 Interessekonflikter

Kapitel 3 under pkt. 3.2 har detaljerte bestemmelser om interessekonflikter. Hovedreglen er at en advokat skal avstå fra å påta seg oppdrag hvis det som følge av oppdraget ”oppstår risiko for brudd på advokatens lojalitet og fortrolighet overfor klientene eller brudd på advokatens plikt til uavhengighet”. I samsvar med denne hovedregel er det fastsatt at en advokat ikke samtidig kan representere flere parter hvis det foreligger eller det er risiko for at det vil oppstå motstridende interesser mellom dem i saken. En advokat kan heller ikke ta oppdrag for en klient mot en av sine øvrige klienter, med mindre det må anses klart ubetenkelig som følge av oppdragenes forskjellige art eller type klient. Det er fastsatt at en advokat skal være varsom med å ta oppdrag mot en tidligere klient og skal avstå fra dette hvis advokatens kjennskap til en tidligere klients forhold vil kunne brukes til urettmessig fordel for den nye klient eller medføre at den tidligere klient blir skadelidende.

Pkt. 3.2 har også bestemmelser om betydningen av at klienter samtykker i at interessekonfliktreglene settes til side. Det er imidlertid presisert at advokaten, selv om klientene gir samtykke, er avskåret fra å opptre dersom hans plikt til lojalitet eller fortrolighet overfor en klient eller uavhengighet blir brutt. Reglene om interessekonflikter gjelder ikke bare den enkelte advokat, men også for kolleger innenfor et fellesskap av advokater.

Reglene om interessekonflikt i Regler for god advokatskikk supplerer regler om interessekonflikt og habilitet som ellers er fastsatt i lov eller forskrift. Av særlig praktisk betydning er straffeprosesslovens regler om oppnevning av forsvarer, jf. pkt. 4.11 nedenfor.

3.6 Andre regler om forholdet til klienten

Kapitel 3 har en rekke regler om aksept, gjennomføring og avslutning av oppdrag.

Bestemmelser om salærberegning er inntatt i pkt. 3.3. Det er her fastsatt at klienten har krav på å få opplyst hvordan advokaten har beregnet sitt salær, og det er uttalt at salæret skal stå i rimelig forhold til oppdraget og arbeidet som er utført.

Pkt. 3.3 inneholder også forbud mot at advokater inngår avtaler med klienter om at salæret skal fastsettes som en andel i forhold til sakens resultat eller den verdi saken gjelder. Denne regel har sammenheng med at advokaten ikke skal ha noen personlig økonomisk interesse i oppdraget bortsett fra kravet på et vanlig salær. Tilsvarende er det bestemmelser om begrensninger i advokatens adgang til å motta salær i form av aksjer eller andre selskapsandeler.

3.7 Øvrige bestemmelser

I kapitel 4 er det regler om advokatens opptreden i forbindelse med rettergang. Det er fastsatt at advokaten skal vise retten respekt og høflighet, men samtidig forsvare sin klients interesser ærlig, uten frykt og uten hensyn til egne interesser eller konsekvenser for seg eller andre.

Under kapitel 5 som gjelder forholdet mellom advokater er det i pkt. 5.1 presisert at en advokat overfor kolleger alltid skal opptre med den hensynsfullhet og imøtekommenhet som er forenlig med klientens interesse.

Om forholdet mellom advokat og fullmektig er det bestemmelser i pkt. 5.6 og 5.7. Det fremgår her at advokaten har plikt til å føre tilsyn, sørge for nødvendig opplæring og veiledning i arbeidet.

4. SÆRLIGE PROBLEMSTILLINGER

4.1 Innledning

En advokat skal i sitt arbeid bidra til å løse konflikter – eventuelt ved prosedyre for retten. Han skal også forhindre konflikter, for eksempel ved rådgivning og kontraktsutforming. Målet er den rettskafne løsning selv der partene har motstridende interesser.

Selv om advokatens klient skal stå ham nærmest, har arbeidet en side også rettet mot motparten eller potensielle motparter. Skal det ytes rettferdighet til alle sider, dvs. det ideelle, må det innrømmes at det oppstår spenninger for advokaten med behov for integritet og uavhengighet. Endog sin egen klient skal man – om nødvendig – motsi med frimodighet.

I en slik spenningssituasjon kommer de etiske regler til hjelp. Ikke minst ved dagens konkurransepregede advokatvirksomhet der det ligger en innebygget fare for at det gåes på akkord med de etisk ønskelige holdninger og regler.

I løpet av det siste året har enkelte særlige problemstillinger vært fremme i den yrkesetiske debatt for advokater. Problemstillingene er i og for seg ikke nye, men har fått aktualitet som følge av den generelle samfunnsutvikling og som følge av endret forretningsmessig holdning hos advokatene.

Diskusjonen i den senere tid har særlig gått om advokatenes uavhengighet, interessekonflikter, forholdet til media og salærnivå. Særlig uavhengighetsproblematikken kommer inn ved flere av de mer kasuistisk pregede innfallsvinkler som er omhandlet nedenfor.

4.2 Å kunne stole på advokaten

Advokaten skal være uavhengig også i forhold til sin klient, men har likevel som hovedoppgave å være klientens rådgiver og talsmann (RGA pkt. 1.2 fjerde ledd). Han arbeider i klientens interesse og får sitt vederlag for det. Et velkjent spørsmål er hvor langt advokaten kan strekke seg for å tekkes sin klient uten å gå på akkord med de etiske prinsipper. Advokatens eget omdømme faller dersom han strekker seg for langt.

Det ideelle er at advokaten skal ha både positiv og negativ troverdighet. Det innebærer at det han fremfører skal være korrekt, og det som ikke fremføres, er irrelevant eller betydningsløst. Med andre ord: Man skal kunne stole på advokaten.

Med hensyn til faktum er det ikke advokatens (forsvarerens) plikt i straffesaker å fremlegge negative opplysninger som kan skade klientens sak.

Det ligger innenfor en siktets eller tiltalts rettigheter at han kan la være å forklare seg, og han er ikke forpliktet til å forklare seg sant. Men selv den som benytter seg av disse rettigheter, har krav på en forsvarer. Og forsvareren kan som nevnt komme over informasjon som han må tie med. Derved oppstår et etisk dilemma som forsvarere må leve med. I noen tilfelle kan man frasi seg vervet, men det kan ikke gjøres hvis det skader klientens interesser. Det å bli løst fra vervet, kan jo også innebære at det nevnte etiske problem overføres til en kollega.

I disse tilfelle vil forsvareren ofte måtte fortsette og selvfølgelig da med klar fokusering på at saken skal avgjøres på basis av de bevis som fremkommer i retten og med påpekning av at det er påtalemyndigheten som har bevisbyrden. Dette er noe helt annet enn aktivt å motarbeide sakens rette opplysning. Det er ikke tilstedelig.

Annerledes i sivile saker der edisjonsplikten tilsier at både positive og negative fakta fremlegges. I forslaget til ny lov om tvisteløsning (NOU 2001:32, § 6-3) er inntatt en bestemmelse om dette, slik man for eksempel har hatt det i mange år i England. Klientene har nok ofte en helt annen oppfatning av hva man er pliktig til å fremkomme med.

Imidlertid skal det ikke glemmes at advokaten dog ikke er dommer. Han skal fremføre klientens syn og med de argumenter som ligger innenfor det rettslig mulige, og som har forankring i faktum. Anførlene må kunne forsvares, men det forhindrer ikke at omstridte eller diskutabile synspunkter kan påberopes. Dette gjelder ikke minst anførsler av rettslig art.

Som nevnt skal advokaten fremføre klientens syn, men han har krav på ikke å bli identifisert med klienten (RGA pkt. 1.2 tredje ledd og Retningslinjer for forsvarere pkt. 2.2).

Overfor omverdenen, domstolene og andre myndigheter er advokaten berettiget til på vegne av klienten å være prosederende, om det er hensiktsmessig. I forholdet til klienten selv, ved den interne rådgivning, skal advokatens anførsler og resonnementer ha en i utgangspunktet helt objektiv karakter. Samtidig skal advokaten belyse og vurdere de muligheter klienten har.

4.3 Uavhengighet ved store klienter og store oppdrag

De fleste advokater har noen store klienter, det vil si klienter som representerer en stor oppdragsmengde og god salærinntekt for advokaten. Ut fra et forretningsmessig perspektiv er det naturlig at advokatene vil yte denne type klienter en særlig god service, noe klientene kanskje også forventer.

Det ligger her en viss fare for at advokatene kan komme til å tøyne sin profesjonelle standard for å tekkes sin klient, jf. RGA pkt. 2.1.1. Denne fare øker med størrelsen av den prosentandel av advokatens inntektsgrunnlag som klienten representerer.

De norske advokaters etiske regler har ingen fastlagt øvre grense for hvor stor del av advokatens inntekter som kan komme fra en enkelt klient eller klientgruppe. For revisorene foreskriver lov om revisjon og revisorer av 15. januar 1999 nr. 2 § 4-6 at revisor skal påse at honoraret fra en klient, en gruppe samarbeidende klienter eller fra en og samme kilde, ikke utgjør en så stor del av revisors samlede honorar at det er egnet til å påvirke eller reise tvil om revisors uavhengighet og objektivitet. En lignende regel bør kunne innpasses i advokatenes etiske regler, men heller ikke for advokatene bør det fastlegges noen bestemt øvre prosentgrense.

De særlige spørsmål om uavhengighet for ansatte advokater tar utvalget ikke opp.

4.4 Salær avhengig av sakens utfall. Forhåndspris

For klientene er det av betydning at de allerede ved starten av et oppdrag får en orientering om hva omkostningene kan bli. Ofte er det ikke mulig å si noe annet enn hvilken timepris advokaten vanligvis beregner seg. Under enhver omstendighet bør klienten holdes løpende orientert om omkostningsutviklingen, jf. RGA pkt. 1.2 fjerde ledd.

Direkte økonomisk interesse i sakens utfall kan innebære en viss fare for lemfeldighet med etiske holdninger. Andel i et stort utbytte kan friste eller iallfall utløse mistanke om det. Dette gjelder blant annet det velkjente system ”no cure, no pay” som er akseptert i enkelte land.

Avtale om såkalt suksesshonorar kan utløse lignende komplikasjoner. Det samme kan gjelde avtaler om oppgjør for salæret i form av aksjer, opsjoner eller annen deltagerinteresse i klientens foretagender. RGA pkt. 3.3.3 begrenser adgangen til slik oppgjørsform.

Det er neppe ellers behov for å gi detaljerte regler om formen for advokatenes vederlag. Derimot må man opprettholde de bestemmelser vi har om at man ikke skal kunne betinge seg en viss prosentdel av sakens resultat eller den verdi saken eller tvisten gjelder (RGA pkt. 3.3.2). En annen sak er at et godt resultat ved utførelsen av oppdraget fortsatt bør kunne være et moment ved fastsettelsen av salæret ved siden av arbeidets omfang (medgått tid) og vanskelighetsgrad.

Fast forhåndspris er lite hensiktsmessig med mindre det dreier seg om et veldefinert oppdrag og der bare klienten er direkte involvert i oppdraget. Ved oppdrag som involverer motparter, vil omfanget av arbeidet være så vidt usikkert at det ikke er forsvarlig å gi en sluttpris på forhånd. Noe annet er å gi forhåndspris med hensyn til timesats som skal anvendes for oppdraget eller for et fast, løpende klientforhold over en viss tid.

4.5 Salærsamarbeid. Omkostningsoppgave

Dersom en part i rettssaker krever saksomkostningene erstattet av motparten, skal det innleveres en omkostningsoppgave, spesifisert i honorarer og utlegg, jf. tvistemålsloven §§ 176 annet ledd, og 179 annet ledd.

Oppgaven skal leveres retten når saken tas opp til doms eller snarest mulig deretter innen en frist retten fastsetter. Den siste ordning praktiseres i atskillig grad og som en legitim fremgangsmåte da det ikke alltid er mulig ved rettsforhandlingens avslutning å ha fullstendig oversikt over samlet honorar og utlegg.

Partene forutsettes å utveksle sine omkostningsoppgaver og eventuelt å fremkomme med bemerkninger til det fremsatte krav. Dette gjøres i mange tilfelle, og domstolene legger vekt på partenes syn. Både domstol og klient vil se det som positivt at oppgaven er spesifisert.

Ordningen er basert på at hver part skal fremsette sitt krav uavhengig av hva den annen part måtte kreve. I en del tilfelle har det forekommet at advokatene i forkant forhører seg med hverandre om den annens krav og også at honorarene deretter justeres til et noenlunde likt nivå. Slik samordning eller samarbeid om omkostningsoppgavene er ikke forenlig med den partsinteresse advokaten er forpliktet til å ivareta.

4.6 Dobbelrollen styremedlem/advokat

Interessekonflikter behandles i RGA pkt. 3.2. I den senere tid har fokus vært rettet mot kombinasjonen av styreverv og advokatrådgiver for samme selskap. En slik kombinasjon er ikke i strid med uttrykkelige bestemmelser i de etiske regler, men kan bryte med prinsippet om advokatens uavhengighet (jf. RGA pkt. 2.1), for eksempel i tilfelle der han som advokat skal håndtere vedtak han tidligere har vært med på i egenskap av styremedlem.

Også i forhold til rollen som styremedlem kan spørsmålet om uavhengighet oppstå. En viktig styreoppgave er å føre kontroll med administrasjonens virksomhet. Leverer man juridiske tjenester til selskapet etter oppdrag fra administrasjonen, får man et forretningsmessig forhold til administrasjonen som kan være vanskelig å forene med vervet som styremedlem. Dette gjelder ikke bare advokater. Også andre yrkesutøvere, herunder representanter for foretagender som leverer tjenester til det selskap de er styremedlem i, kan komme i en lignende dobbeltposisjon.

Det bør nevnes her at Nærings- og handelsdepartementet i sak vedrørende Norsk Medisinaldepot ASA uttalte at departementet ”vil vanligvis frarå at styrets medlemmer i tillegg har konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet der de sitter i styret.”, se Innst.S.nr. 123 (2002-2003) fra kontroll og konstitusjonskomitéen. Departementet gir her åpning for en konkret vurdering, noe eksemplene nedenfor viser at det kan være behov for.

For advokater er det ingen rettslig begrensning i adgangen til å fungere som styremedlem utover de inhabilitetsregler aksjeloven inneholder. Men selv om lovgivningen og de etiske regler ikke inneholder uttrykkelige forbud mot en slik dobbeltrolle, kan det likevel av ovennevnte grunner være på sin plass at man i praksis utviser forsiktighet og i stor grad avstår fra en slik konstellasjon. Ut fra klientenes (selskapenes) interesser og behov er det neppe grunn til kategoriske forbudsregler på dette felt. Til gjengjeld må advokatene utvise en særlig påpasselighet og skjønnsomhet i disse tilfeller.

Overfor omverdenen, herunder motparten, kan det være ønskelig at advokaten, når han opptrer som advokat for selskapet, samtidig gir opplysning om at han også er medlem av selskapets styre.

Mange klienter, særlig mindre selskaper og selskaper utover i distriktene, ser det som ønskelig å ha en advokat som både er styremedlem og rådgiver. Bare i et begrenset antall av styresakene vil advokaten være i en klassisk dobbeltposisjon.

I de sterkt eierstyrte selskaper eller for eksempel datterselskaper av utenlandske selskaper ser man det som praktisk at selskapets advokat også går inn i styret, blant annet for å holde orden på formalia. Reell innflytelse på foretagendets forretningsmessige disposisjoner er det ikke forventet at advokaten skal ha.

Denne type interessekonflikt stiller seg noe annerledes i større selskaper, da særlig de børsnoterte. Eierinteressene kan være fordelt på mange rettssubjekter med ulik aksjeandel og med forskjellig kontakt og påvirkningsmulighet direkte overfor styret. Også i disse selskaper kan det være i selskapets interesse å ha en advokat som styremedlem ut fra en advokats spesielle kvalifikasjoner, for eksempel til dokumentasjonskrav, bevisvurdering og regelanvendelse. I slike selskaper kan imidlertid behovet for en uavhengig juridisk rådgiver være mer fremtredende enn i mindre foretagender. Advokatstyremedlemmet bør som styremedlem være særlig oppmerksom på inhabilitetskonflikter, også konflikter som advokaten selv kan bli involvert i. Han bør tilskynde foretaket til å søke den juridiske rådgivning hos annen jurist enn den advokat som sitter i styret.

Advokatfirmaer med flere advokater bør unngå å være representert overfor større selskaper både som styremedlem og rådgiver, selv om funksjonene er fordelt mellom flere av

advokatfirmaets medarbeidere. Det følger også av RGA pkt. 3.2.6 at interessekonfliktbestemmelsene gjelder for fellesskapet og alle dets deltagere.

Det er selvsagt mulig å holde oppdragene som styremedlem og rådgiver klart adskilt fra hverandre, selv innenfor samme advokatfirma, men vanntette skott er det vanskelig å etablere. Omverdenen vil lett kunne innta en skeptisk holdning. Det må nok innrømmes at man utenfor juristenes rekke har en noe mer kategorisk holdning til interessekonflikter enn blant juristene selv. Juristene bør ut fra sin skolering og praksis kunne holde motstridende interesser fra hverandre, men for omverdenen kan det oppstå mistanke om at roller kan bli sammenblandet.

I enkelte selskaper kan advokaten være innvalgt som styremedlem for også å skulle ha en oppmannsfunksjon mellom aksjonærgrupper i selskapet, kanskje særlig i såkalte 50-50 selskaper. Advokatens styreverv kan for disse problemstillinger bli å sammenligne med en voldgiftsdommers oppdrag. Sett fra selskapets og aksjonærenes side vil en advokat som styremedlem her være å anbefale.

4.7 Styreverv/advokatoppdrag som betingelse

Undertiden inngås avtaler om at advokatstyremedlemmet skal tilføres alle eller de fleste advokatoppdrag for selskapet. Eller omvendt: Advokaten setter som betingelse at han skal være styremedlem.

De etiske regler har ingen bestemmelse som uttrykkelig forbyr dette, men slike avtaler kan lett komme på kant med kravet til uavhengighet, jf. pkt. 4.6 ovenfor. Dessuten innebærer slike avtaler en begrensning i det hevdvunne prinsipp om fritt advokatvalg. Avtaler om eksklusivitet bør unngås og må i alle fall praktiseres med varsomhet under hensyn til behovet for spesialkunnskap, tilgjengelighet og uavhengighet.

4.8 Oppdrag for konkurrerende foretagender

En form for interessekonflikt foreligger der en advokat eller et advokatfirma har oppdrag for konkurrerende foretagender. Advokaten eller advokatfirmaet skal i slike tilfeller opptre meget varsomt for ikke ubevisst å benytte fortrolig informasjon fra et av selskapene i behandling av det annet selskaps saker. Taushetsplikten skal så langt den rekke også gjelde i forholdet

mellom advokatens konkurrerende klienter. Selv den mest etisk bevisste kan her komme i faresonen. I enkelte land vil man anse det for uhørt at samme advokatfirma representerer konkurrerende foretagender. I vårt land har denne type interessekonflikt fått liten oppmerksomhet, og man har bare de etiske grunnregler å falle tilbake på, se RGA pkt. 3.2.1. Det kan være grunn til i større grad å rette fokus mot denne problemstillingen og vurdere behovet for en nærmere regulering. I en del tilfelle vil problemet kunne løses ved å innhente samtykke fra de foretak det gjelder, jf. RGA pkt. 3.2.5.

I noen tilfeller vil et advokatfirma kunne være juridisk rådgiver ikke bare for en bransje som sådan, men også for mange enkeltforetagender innenfor bransjen. Dette er ikke noe problem så lenge oppdraget ikke vedrører konflikter innenfor bransjen eller mellom bransjemedlemmer. Annerledes hvis det oppstår slike konflikter. Da kan løsningen bli at vedkommende advokat ikke kan representere verken bransjen eller noen av enkeltmedlemmene.

4.9 Advokatfusjoner. Inn- og uttreden

Ved fusjoner mellom advokatfirmaer kan det oppstå interessekonflikt av en noe spesiell karakter. Situasjonen kan være den at ikke alle de tidligere advokatfirmaers klienter kan la seg representere av det nye fusjonerte firma på grunn av interessemotsetninger. Hvilke klienter eller oppdrag skal da følge med inn i det nye advokatfirma og hvilke må holdes utenom? I siste omgang er dette et spørsmål for klientene, men i første omgang er det advokatene som må ta stilling til hvilken klient de ønsker skal fortsette dersom flere av klientene vil dette. Advokatene i det fusjonerte foretaket må selv treffe avgjørelsen som ikke i første rekke beror på etiske holdninger. Likevel kan det være behov for supplerende regler for disse fusjonstilfellene, eventuelt i form av supplerende retningslinjer for taushetsplikt og interessekonflikter.

Problemet er tilspisset der advokatfirmaene står på hver sin side i en aktuell konflikt. Da må kanskje alle de berørte klienter skifte advokat på grunn av advokatfusjonen, i allfall for den aktuelle sak. Et slikt skifte vil være en nødvendig følge av advokatfusjonen som er i advokatens interesse. Klienten kan bli påført ekstra utgifter som det må tas hensyn til ved salærberegningen og ved omkostningsoppgaven til retten.

RGA pkt. 3.1.6 bestemmer for øvrig at advokaten – før han frasier seg et oppdrag – plikter å utføre det som ikke kan utstå uten at klienten utsettes for rettstap.

Spørsmål av tilsvarende art oppstår også ved inntreden eller uttreden av en enkelt eller noen få partnere og også i noen grad der fullmektiger flytter på seg. Det må forutsettes at de aktuelle advokaters taushets- og fortrolighetsplikt om viten mottatt i tidligere firma blir respektert. Eksempelvis kan nevnes situasjonen der en fullmektig i sitt tidligere firma har bistått en bestemt klient og hvor hans nye firma bistår den tidligere klientens motpart.

4.10 Klientregistrering

Interessekonflikter må søkes eliminert ved nøyaktig klientregistrering, der konfliktmomentet blir tatt i betraktning og bedømt av samtlige advokater i firmaet. Vanskeligheter kan oppstå hvis en interessekonflikt først avdekkes eller først oppstår etter noen tid. Problemet må da håndteres ut fra de alminnelige prinsipper som man etter hvert har arbeidet frem vedrørende interessekonflikter.

De etiske regler bør kanskje suppleres med bestemmelser knyttet til klientregistrering, eller kanskje helst ved et supplerende rundskriv fra Advokatforeningen. Ved klientregistreringen må det ikke bare tas høyde for klientens navn, men også for eierforholdet. For store advokatfirmaer med mange samarbeidspartnere må det etableres et forsvarlig varslingsystem.

4.11 Interessekonflikt i straffesaker

Bestemmelsene om interessekonflikter (motstrid) i RGA pkt. 3.2 gjelder også for straffesaker. Reglene suppleres av pkt. 1.6 i Retningslinjer for forsvarere, jf. også straffeprosessloven § 106 om inhabilitet.

En advokat må ikke påta seg forsvareroppgaver hvis det kan oppstå interessemotstrid i samme sak eller i forskjellige saker med advokatens klienter. Det samme gjelder nåværende klienter til annen advokat ved samme kontor.

Straffeprosessloven § 102 begrenser det frie forsvarervalg, for eksempel der motstrid gjør det utilrådelig.

En form for interessekonflikt kan oppstå mellom det frie forsvarervalg og domstolenes ønske om å få berammet en sak til et bestemt tidspunkt eller innenfor et nærmere angitt tidsrom.

Dersom tiltaltes ønske om en bestemt forsvarer kan føre til vesentlig forsinkelse av saken, kan rettens berammelsesbehov komme til å overstyre det frie forsvarervalg, jf. straffeprosessloven § 102.

4.12 Taushetsplikt og fortrolighet

Ved siden av uavhengighet og tillit er taushetsplikt advokatgjerningens fundament.

Taushetsplikten gjelder opplysninger som er blitt en betrodd av klienten. Nær opp til taushetsplikten om betrodd viten ligger plikten til å bevare fortrolighet om annen informasjon man får med utgangspunkt i et advokatoppdrag. Bestemmelser om dette er nedfelt i RGA pkt. 2.3. De fleste advokater vil betrakte informasjon ut fra oppdraget som fortrolig, med mindre informasjonen kan gjenfinnes i alminnelige tilgjengelige, åpne offentlige kilder.

Hos advokatene er det nok i utgangspunktet en inngrodd, profesjonell holdning at man skal bevare fullstendig taushet ikke bare om de taushetsbelagte betrodde opplysninger, men også om den fortrolige informasjon. Likevel er det slik at det må skilles mellom de betrodde og de fortrolige opplysninger. Den fortrolige informasjon kan benyttes der klientens interesser tilsier det, men begrenset til formålet og ikke utover den personkrets som det er nødvendig å informere. Unntak, eller begrensninger i denne taushetsholdning, bør i utgangspunktet ha hjemmel i lov. De bestemmelser man har fått om hvitvaskingsinformasjon, er et eksempel på dette. Ytterligere unntak i denne retning vil representere en betydelig beskjæring av det vern taushetsplikten gir.

Eventuelle andre unntak fra taushetspraksis bør ikke aksepteres uten i tilfeller der det foreligger sterke grunner for å avverge betydelig skade eller fare. Unntak må i tilfelle også avveies mot den mulige egeninteresse den måtte ha som ønsker å bringe taushetsbelagte og fortrolige opplysninger videre.

De etiske regler på dette punkt bør gjennomgås og hvor det klargjøres hvem som skal ha krav på beskyttelse.

4.13 Forholdet til media – i klientens interesse

Forholdet til media er en gjenganger i den etiske debatt. Bestemmelser om dette finnes i RGA pkt. 2.4.2 og i Retningslinjer for forsvarere, pkt. 5. Sistnevnte punkt foreskriver temmelig fast at advokaters opptreden i forhold til media vedrørende sine advokatoppdrag skal ha basis i klientens interesser, og at klientens samtykke normalt skal innhentes. Også utenom straffesakene bør dette være regelen som må innpasses i de generelle etikkregler.

Man må ha for øye at klienter mange ganger har den oppfatning at de ikke vil ha noe skrevet om sin sak, selv om det kunne være grunn til å fremkomme med beriktigelser og korreksjoner.

Aktiviteten overfor media kan være forskjellig i rettssaker og i saker som behandles utenfor rettsapparatet, for eksempel saker angående forvaltningsmessige forhold og tillatelser/avslag som forvaltningen har hånd om.

Vedrørende rettssaker er det i enkelte land nærmest forbudt å ha kontakt med pressen i disse saker. De strenge regler man har i England om ”conflict of interest” i forhold til domstolene, er det neppe tiden for i Norge.

Når det gjelder forvaltningsmessige forhold, kan situasjonen ligge slik an at advokaten i klientens interesse bør ta et initiativ overfor media for å få oppmerksomhet og debatt om saken. Annerledes når det gjelder rettssaker, både straffesaker og sivile saker. Her bør det i utgangspunktet vises tilbakeholdenhet med initiativ i forhold til media.

Situasjonen er en annen dersom media allerede har skrevet om saken. For å bringe balanse og korrigere er det her både berettiget og til tider nødvendig at advokaten bringer frem sin klients syn. Dette gjelder kanskje særlig straffesaker, der den straffbare handling i seg selv ofte vil utløse medieomtale med senere oppfølging av etterforskningen og deretter også oppfølging av tiltalespørsmålet og selve rettssaken. Også i disse tilfeller må man klart ha for øye at det er klientens interesser man skal ivareta. Normalt, i alle fall hvis det er tilstrekkelig tid, bør klientens samtykke innhentes.

4.14 Forhåndsprosedyre

Fremstøt i media, både defensive og aktive, kan innebære forhåndsprosedyre, se RGA pkt. 2.4.2 og retningslinjer for forsvarere pkt. 5. Dette er ikke tilstedelig i rettssaker, men forholdet kan ligge annerledes an i forvaltningssaker. Men selv i rettssaker må det være berettiget å ta til motmæle i en viss grad i en prosederende form dersom den annen part allerede har gått ut på denne måten. Grensen mellom forhåndsprosedyre og akseptabel imøtegåelse og korreksjoner kan være vanskelig i praksis. Advokaten må derfor beflitte seg på å være kritisk til sine anførsler i media, og han må være forberedt på at disiplinærorganene kan vende tommelen ned.

For straffesakenes vedkommende må man akseptere at politiet og påtalemyndigheten har en plikt til på samfunnets vegne å etterforske, oppklare og iredteføre straffbare handlinger. Med dette som utgangspunkt må politi og påtalemyndighet også ivareta en samfunnsmessig informasjonsoppgave om sitt arbeid med enkeltsaker. Den nødvendige informasjon forutsettes gitt i en objektiv form, men kan likevel undertiden bli oppfattet som forhåndsprosedyre.

Fra forsvarersiden er det ikke et like stort samfunnsmessig begrunnet behov for å informere om saken, men der det er nødvendig, er det også i samfunnets interesse å ivareta klientens rettigheter, herunder å kunne imøtegå, korrigere og nyansere den informasjon myndighetene har gitt.

4.15 Identifikasjon

Advokatenes fremtreden og synspunkter i media i saker der de har advokatoppdrag, kan i omverdenen lett medføre at advokatene blir identifisert med sin klient. Etter de etiske regler har de krav på å bli spart for slik identifikasjon (se RGA pkt. 1.2 tredje ledd), men faren er der. Advokatene bør derfor formulere seg slik at identifikasjon så vidt mulig unngås.

Problemet er kanskje størst i straffesaker. Advokatene må særlig der i sin mediekontakt presisere sin rolle som talsmann og rådgiver og klart få frem hva som er klientens standpunkter. Man må være forsiktig med å gå god for sin klients uskyld, det være seg på et tidlig stadium under etterforskningen eller ved rettssakens avslutning. Advokaten skal ikke opptre som dommer.

Det bør overveies om ikke Retningslinjer for forsvarere bør gis en tilføyelse om disse forhold, Det kan være vanskelig å uttrykke en regel som ikke blir for detaljert. Eventuelt får man nøye seg med det generelle: En advokat skal ikke gå god for sin klients uskyld.

4.16 Intimisering

Identifiseringsfaren øker ved den intimisering mellom advokat og klient man har sett i enkelte saker. Noen ganger fremstilles dette som om det etter hvert under sakens gang er oppstått et personlig vennskapsforhold mellom klient og advokat. Andre ganger utløses identifiseringskritikken der klient og advokat opptrer i fellesskap i sosial sammenheng eller i byens uteliv.

Menneskelige relasjoner kan selvsagt utvikles i forbindelse med et langvarig samarbeid om rettssaker eller andre advokatoppdrag, men advokaten må for å skjære klar av identifiseringsproblematikken, sørge for å holde den nødvendige distanse både til klient og motpart. Vanligvis har dette betydning for hans påvirkningskraft og evnen til å få rettens øre.

4.17 Advokatens egenfokusering

Medias omtale er nå generelt mer personfokusert enn tidligere. Dette gjelder ikke bare rettssaker. Saksforholdet ligger selvfølgelig i bunnen av medias behandling, men sakens aktører vies også stor interesse.

Har man et oppdrag i en sak av stor offentlig interesse, er det ikke til å unngå at søkelyset også blir rettet mot advokatene – og også dommerne. Medieomtale har indirekte en markedsføringsmessig effekt. I utgangspunktet kan ikke den advokat som omtales, bebreides for dette – i alle fall ikke såfremt det er saken som sådan som er basis for medias interesse.

Egen aktivitet i forhold til media gjennom de oppdrag man har, må som nevnt bare skje i klientens interesse. Advokatens markedsføringsinteresser forsvarer ikke henvendelse til media.

De fleste advokater vil fra tid til annen ha saker, også sivile saker, som media ville hatt interesse av å omtale dersom de ble oppmerksomme på dem. Skal man ta initiativ overfor media, må det som nevnt være i klientens interesse og normalt med hans samtykke. Dette må advokaten ikke glemme i eventuell iver etter å bringe media på banen i saker som advokaten bedømmer som medieinteressant.

4.18 Markedsføring

Medieomtale vil som nevnt ha en viss markedsføringseffekt. Denne indirekte reklame er vanskelig å trekke inn i uttrykkelige etiske bestemmelser. De regler man har om reklame, se RGA pkt. 2.4.1, sammenfaller vel egentlig med reklameregler i sin alminnelighet. Til advokater å være har man i den senere tid sett eksempler på friskere former for reklame enn tidligere, uten at dette har utløst etiske innvendinger av betydning og i alle fall ikke behov for regelendringer.

Også i advokatbransjen skjer det nå en betydelig merkevarebygging i form av forenklede firmanavn, til dels frigjort fra de aktuelle deltagers navn. Parallelt med dette utvikles logoer.

Uansett er vel advokatene fortsatt tjent med markedsføringsformer som hensyntar seriøsitet ut fra den oppgave de har i samfunnet.

4.19 Andre profesjoner som deltakere i advokatfirmaer

I mange år nå har det vært diskusjon om advokatene kan eller bør inngå et tett samarbeid med andre profesjoner i et felles foretagende, firma, der både advokater og for eksempel ingeniører, siviløkonomer og revisorer er medeiere. Domstoloven § 231 setter visse begrensninger både med hensyn til eierforhold og virksomhetsområder.

En firmaorganisering som nevnt reduserer ikke advokatenes forpliktelser etter de etiske regler, men firmaets samlede inntjeningspolicy kan i større grad enn i de "rene" advokatfirmaer ha mindre binding til advokatetikken.

En slik fare vil i enda sterkere grad kunne forekomme hvis firmaet helt eller for et flertalls vedkommende skulle eies av andre enn advokater.

4.20 Forliksvillighet

Fra domstolene gis det under tiden uttrykk for at advokatene har medvirket til å bringe for mange saker inn for retten. At et ikke ubetydelig antall saker først forlikes under rettsforhandlingene, blir tatt som et indisium på at saken burde vært forlikt tidligere. Fra tid til annen gis det også uttrykk for at advokatene burde ha silt unna søksmål som ligger på grensen til unødig trette.

Det kan ikke utelukkes at det er et visst grunnlag for denne type kritikk. På den annen side må det gis sakens parter en romslig adgang til å få prøvet sin sak hvis de først insisterer og mener å ha et grunnlag som de ønsker rettslig belyst.

Om partenes vilje til forlik i første omgang ikke alltid er så stor, er det vårt inntrykk at advokatenes forliksvilje egentlig er ganske fremtredende. Advokater er løsningsorienterte. Daglig inngås en rekke forlik på advokatkontorene. Advokatene ser det som ønskelig at slike forlik blir inngått i enda høyere grad, men konflikten er ikke alltid forliksmoden i de tidlige stadier av saksforberedelsen og endog heller ikke så sent som i umiddelbar forkant av hovedforhandlingen. Ofte kreves en siste modning, både psykologisk, faktisk og rettslig. I betraktning av at advokatens oppgave ikke er den samme som dommerens, men å søke å finne frem til best mulige løsninger for sin klient, skal man være varsom med å kritisere advokatene for deres etiske holdning til disse spørsmål. Det er likevel grunn til å understreke at forlik bør søkes oppnådd i alle tilfelle hvor dette er i klientens interesse, jf. RGA pkt. 3.1.3.

Under enhver omstendighet er det viktig at advokatene overfor klientene påpeker at omkostningene ved en prosess kan komme til å overstige tvistegenstandens verdi, iallfall i saker som gjelder moderate verdier beløpssmessig. Klientene må bevisstgjøres at det bør være en viss forholdsmessighet og at det kan være begrenset hva saken "tåler" av utgifter.

Det har vært antydnet at advokatfullmektiger i noen tilfelle ikke har vært tilstrekkelig innstilt på forlik, av frykt for å "miste" en sak som kreves for å oppnå advokatbevilling, jf. pkt.2.2 ovenfor. Prinsipalene må ha et øye også for denne problemstilling ved oppfølgingen av fullmektigene.

Regler og praksis som nå etter hvert utvikles for den formelle rettsmegling og systemet med advokatmegling vil sannsynligvis medføre at prosentvis flere tvister blir avgjort uten fullstendig søksmålsbehandling og dom.

Ved rettsmegling forutsettes det at advokatene skal spille en noe tilbaketrukket rolle. For klientene kan dette virke overraskende, og de føler seg ikke alltid fortrolig med at advokaten i dette forum har en annen plass enn de har forestilt seg. Det er derfor viktig advokatene orienterer klientene grundig på forhånd om det spesielle ved rettsmeglingsprosedyren.

5. ADVOKATENES OMDØMME I SAMFUNNET

5.1 Innledning

Under pkt. 4 foran er omhandlet områder hvor yrkesetiske problemstillinger har vært særlig aktuelle i den senere tid. I kjølvannet av disse aktualiserte problemstillinger er det gitt uttrykk for at advokatenes omdømme nå er dårligere enn det var tidligere. Man har ikke sikre målinger om dette. Omdømmet varierer for øvrig sterkt med nærheten til et advokatoppdrag. Klientene er i det store og hele fornøyd, endog om de har tapt saken, mens utenforstående er mer kritiske. Denne kritikk kan være en følge av mer utenforliggende omstendigheter enn akkurat selve advokatutførelsen.

Overtredelse av regler og retningslinjer for god advokatskikk får negativ effekt når dette kommer frem. Det kan også skje gjennom alminnelig omtale som sprer seg med utgangspunkt i hva en enkelt klient forteller om advokaters opptreden, særlig hvis det dreier seg om dårlig arbeid, sommel og forsømmelser.

Nedenfor skal vi se noe på enkelte forhold som har betydning for advokaters omdømme.

5.2 Enkeltsakers betydning, for eksempel underslag

Det samlede omdømme er dannet ved oppfatning via enkeltsaker. Man skal imidlertid ikke se bort fra at det alminnelige publikums oppfatning også påvirkes av det bilde media bringer, for eksempel gjennom TV-serier, særlig om forhold i USA.

Noen enkeltsaker er klart negative, for eksempel underslag av klientmidler. Dessverre har slike tilfeller forekommet i alle år. Det er ikke grunnlag for å tro at forekomsten er større nå enn tidligere, bortsett fra at en viss økning må forventes som følge av at antall advokater er betydelig høyere enn tidligere.

Enkeltsakene bringes nå oftere opp til overflaten gjennom økt bruk av klager og større mediebevissthet. Advokatenes delaktighet i kontroversielle saker i medias søkelys var mindre omtalt tidligere enn i nåtidens mer personfokusede reportasjer.

5.3 Lovbrudd til klientens ”fordel”

Lovbrudd i hensikt å hjelpe klienten, det være seg regnskapsunndragelser eller medvirkning til skatteunndragelser eller annet, har klar negativ effekt. Det samme vil gjelde opptreden til fordel for klienten som ikke er lovstridig, men som er ”på kanten”, for eksempel ved omgåelse eller utnytting av ”hull” i skattereglene. Noen ganger vil dette likevel ha karakter av rettmessig og fantasifull, rosverdig grensesprengning. Andre ganger synes tankegangen å ha vært ”går det så går det”.

Også utnyttelse av ”skattehull” til advokatens egen fordel har ugunstig virkning når tilfellene presenteres offentlig.

5.4 Lovbrudd utenfor yrket

I pkt. 5.2 og 5.3 ovenfor er berørt virkningen av advokatens lovbrudd under utførelse av advokatvirksomheten. Advokatens lovbrudd utenfor yrket har selvsagt også en viss negativ effekt, endog for hva man normalt vil kalle mindre lovovertridelser. Her skal bare slås fast at det alminnelige publikum forventer at advokater, på samme måte som dommere, holder seg innenfor lovens rammer.

5.5 Treneringsforsøk

Utnyttelse av fristregler eller forsøk på å forsinke eller trenere gjennomføring av en sak, eventuelt ved overdreven bruk av rettsmidler, vil også virke negativt i omverdenen. Den klient det angår, kan imidlertid på sin side ha vært fornøyd.

For advokaten gjelder det å holde seg innenfor god prosesskikk, jf. RGA pkt. 4.3.

5.6 Salærnivået. Klagesaker

Der klientene klager, dreier det seg som oftest om salærets størrelse. Ethvert tilfelle av for høye salærregninger fyrer opp under kritiske synspunkter om grådighet hos advokatene. Det samme kan gjelde mer generelle opplysninger om honorarers størrelse, der dette tilflyter offentligheten som en sidevirkning av den omtale media gir av saken.

De aller høyeste honorarer som beregnes i forhold til store forretningsklienter i saker om betydelig økonomisk verdi, utløser sjelden noen formell klage eller kritikk fra disse klienter. Til tross for at nivået i disse saker stort sett aksepteres av dem det gjelder, blir det i omverdenen hengende igjen et inntrykk av dyre tjenester.

I saker som berører private rettsforhold, ikke minst saker som gjelder klienter der honoraret ikke kan utgiftsføres med skattemessig og/eller avgiftsmessig virkning, vil advokathonoraret for mange representere en betydelig økonomisk byrde. Det kan hevdes at dette i noen grad innebærer en rettsfornektelse til tross for de rettshjelpsordninger og den rettshjelpforsikring man har.

Under enhver omstendighet må advokatene ha for øye den negative sidevirkning av overdrevne salærer. De etiske regler og disiplinærmyndighetenes praktisering av disse har heldigvis en ikke ubetydelig preventiv effekt.

En annen side ved salærnivået er at dyre tjenester blir oppfattet som at noen kan kjøpe hva andre ikke makter. Høy inntekt er også blitt sett på som kvalitetsstempel, noe som på uberettiget grunnlag er med å trekke opp salærnivået.

5.7 ”Klientkapring”

Medieoppslag i den senere tid har avdekket tilfeller der konkurransen mellom advokatene har nærmet seg den rene ”klientkapring”. Dette har særlig forekommet innenfor forsvarerbransjen og er ikke noe nytt.

De etiske regler har i kap.5 bestemmelser som regulerer forholdet mellom advokater, for eksempel RGA pkt.5.8 om skifte av advokat. Retningslinjer for forsvarere har særlige bestemmelser om dette i kap.1 om etablering av forsvareroppgjøret. Disse bestemmelser er nå under behandling med sikte på klargjøring og innskjerping.

Klientkapringsoppslagene har også omtalt eksempler på ”smøring” av egne eller potensielle klienter. Med tanke på forsvarerne er det aktuelt med en nærmere påvisning av hvilke handlinger og hjelpetjenester som er akseptable. En slik klargjøring kan skje ved tilføyelser i retningslinjene, eventuelt ved supplerende rundskriv fra Advokatforeningen.

6. TILTAK FOR Å BEDRE DEN ETISKE BEVISSTHET

6.1 Innledning

Utvalget er i mandatet blitt bedt om å foreslå tiltak som kan bedre den yrkesetiske bevissthet blant advokater. Som nevnt under pkt. 1.2 ovenfor har utvalget også vurdert andre tiltak, som kan bedre den etiske adferd og advokatenes omdømme i samfunnet. Under dette pkt. 6 vil det bli redegjort for tiltak som i særlig grad må antas å ha betydning for den etiske bevissthet. Andre tiltak vil bli omhandlet under pkt. 7 nedenfor.

6.2 Utdanningen ved universitetene

Yrkesetikk har etter hvert kommet inn som en del av juristutdanningen ved våre universiteter. Ved Universitetet i Oslo gis det undervisning over to dager i profesjonsdelen av studiet. Undervisningen er praktisk lagt opp med tilkalte forelesere fra de forskjellige juristprofesjoner. Det fokuseres særlig på de juridiske utfordringer og problemstillinger som man i de ulike juristroller står overfor i det praktiske liv. Undervisningen er obligatorisk, men det avlegges ikke noen eksamen. Ved Universitetet i Bergen avholdes det et kurs over tre dager i den siste delen av studiet. Kurset er obligatorisk uten eksamen, og er lagt opp på samme måte som undervisningen i Oslo.

Ved universitetet i Tromsø har man frem til nå ikke hatt undervisning i etikk. Dette vil imidlertid bli endret ved innføring av en ny studieordning. Studiet vil bli delt i fire avdelinger, og planen er at etikk skal inngå som en del av studiet ved alle avdelingene, men da som en integrert del av enkelte fagdisipliner. Det er allerede vedtatt at etikk skal inngå i 2. avdeling som en del av faget ”forvaltningsrett”. Det planlegges også å inkludere etiske problemstillinger i de praktiske oppgaver som gis til eksamen.

Det er utvilsomt viktig at kommende jurister får en innføring i etiske regler og holdninger og en opplevelse av hvilke utfordringer og etiske valg man vil møte i det praktiske liv. I ung alder er man mer mottakelig for påvirkning enn senere i livet. Det er derfor viktig å bli konfrontert med etiske problemstillinger tidlig slik at det kan skapes grunnlag for etiske grunnholdninger som man kan ta med seg inn i yrkeslivet.

Utvalget er derfor av den oppfatning at undervisning i yrkesetikk bør få en bredere plass i jusstudiet ved universitetene enn det har i dag. Ved alle avdelinger i studiet bør etiske problemstillinger komme inn som en naturlig del av undervisningen i de forskjellige faglige disipliner. Ved universitet i Tromsø er man i ferd med å legge om studieplanen i denne retning, og det bør vurderes gjort også i Oslo og Bergen. Som forelesere bør man for en vesentlig del benytte krefter utenfor universitet, som har erfaring fra det praktiske liv; noe man for øvrig gjør i dag både i Oslo og Bergen.

6.3 Advokatutdanningen

Som nevnt under pkt. 2.2 gis det en innføring i reglene for god advokatskikk i forbindelse med Advokatkurset, som alle må gjennomgå før man får advokatbevilling. Boken ”Å være advokat” (Juristenes Utdanningssenter 2002) er en del av det pensum som kursdeltakerne må lese. Her har Regler for god advokatskikk og etiske grunnprinsipper og problemstillinger fått en sentral plass.

Det bør vurderes om det er behov for å utvide undervisningen i advokatetikk eller gjøre endringer i innhold eller den måte kursundervisningen skjer på i dag.

Kravet til to års relevant yrkespraksis for å få advokatbevilling er en viktig del av advokatutdanningen. For advokatfullmektigene er det et særlig krav om prosedyreerfaring, jf. pkt. 2.2 ovenfor, og det er forutsatt at fullmektigen i denne to års-perioden skal motta opplæring og veiledning av sin prinsipal, jf. pkt. 3.7 ovenfor. Fra tid til annen fremmes det forslag om eller det tas til orde for at disse kravene til praksis bør liberaliseres, slik at det skal bli enklere å få advokatbevilling. For eksempel er det blitt satt spørsmålsteget ved kravet til prosedyreerfaring for advokatfullmektiger. Etter utvalgets oppfatning bør kravene til praksis for å få advokatbevilling ikke svekkes. Særlig er det viktig at advokatfullmektiger i en periode på minst to år kan få nødvendig trening og erfaring under tilsyn av en prinsipal, samt at man har sikkerhet for at fullmektigen får et visst minimum av prosedyreerfaring for domstolene.

6.4 Kursvirksomhet

Juristenes Utdanningssenter (JUS) driver en omfattende kursvirksomhet rettet mot advokater og andre jurister. Som nevnt under pkt. 2.11 er det etablert en obligatorisk etterutdanningsordning for Advokatforeningens medlemmer.

I dag avholdes det bare sporadisk kurs i advokatetikk og da som oftest i forbindelse med det årlige ajourføringskurs. Etter utvalgets oppfatning bør kursundervisningen når det gjelder advokatetikk utvides og intensiveres. Det bør tilbys kurs som kan interessere både nye og eldre advokater, og det er viktig at kursene legges opp på en måte som gjør at de engasjerer deltakerne. Kursene som tilbys bør være en kombinasjon av oversiktskurs, ajourføringskurs (nye og endrede regler, disiplinærorganenes praksis etc) og fordypningskurs med drøftelse av praktiske problemstillinger. Også andre enn advokater bør benyttes som foredragsholdere, for eksempel dommere som vil kunne bidra med sine erfaringer.

Det bør vurderes om ikke kurs i advokatetikk bør inngå i ordningen med obligatorisk etterutdanning, for eksempel slik at et visst antall kurstimer i fem års-perioden skal relatere seg til etikk.

Det bør også vurderes å inkorporere etikk i andre fagkurs som JUS avholder og hvor dette kan være naturlig. Man kan for eksempel ta opp eller berøre etiske problemstillinger i kurs i straffe- og sivilprosess, prosedyreteknikk, erstatningsrett, arbeidsrett og skatterett.

Det skal nevnes at en rekke andre enn JUS også arrangerer kurs for advokater. Blant annet avholder kretsene i Advokatforeningen kurs for sine medlemmer. Dette skjer ofte med bistand fra JUS. Kretsene bør oppfordres til å avholde kurs i advokatetikk, og det bør tilrettelegges for et samarbeid med JUS om dette.

En rekke større advokatfirmaer og samarbeidsnettverk mellom advokatfirmaer avholder kurs for sine advokater. Kurs i advokatetikk og drøfting av etiske problemstillinger bør være en naturlig del av denne møteaktiviteten. Også her bør JUS kunne være behjelpelig med et tilbud.

6.5 Løpende debatt

Debatt og engasjement i forbindelse med etiske problemstillinger er viktig. At man ikke alltid kan gi et klart svar på etiske spørsmål og problemstillinger, er i denne sammenheng av underordnet betydning. Det sentrale for den etiske bevissthet er tankeprosessen rundt etiske spørsmål og de vurderinger og avveininger som foretas mellom motstridende hensyn. Advokatforeningen bør derfor i størst mulig grad tilrettelegge for at det kan skje en løpende debatt rundt etiske problemstillinger. Skal temaer som diskuteres være interessevekkende og engasjerende, er det viktig at de gjelder problemstillinger som er aktuelle og gjenkjennelige i det praktiske liv. Det er også viktig med variasjon i de temaer som diskuteres.

Advokatbladet har i dag allerede atskillig stoff om advokatetiske spørsmål. Det bør imidlertid vurderes å sette dette mer i system, for eksempel med en fast spalte med debatt om etiske spørsmål. Et annet organ som i denne forbindelse også må nevnes, er Juristkontakt. Her kan etiske problemstillinger som gjelder advokater eller andre jurister bli belyst med innlegg fra jurister med forskjellig yrkesbakgrunn. Debattfora kan også tenkes etablert på Advokatforeningens og Juristforbundets nettsider.

Debattmøter arrangeres fra tid til annen av Advokatforeningens kretser, hvor advokatetiske spørsmål eller andre spørsmål vedrørende advokatvirksomhet ikke sjelden er på dagsorden. Også dette bør man vurdere å sette mer i system, for eksempel ved at Advokatforeningen sentralt bistår kretsene med å tilrettelegge debattmøter om advokatetikk. For Advokatforeningen kan det også være aktuelt å samarbeide med andre organisasjoner om debattmøter og seminarer om yrkesetiske spørsmål, jf. nedenfor.

6.6 Forholdet til andre profesjoner

De yrkesetiske krav som stilles til advokater, kan ikke vurderes løsrevet fra de yrkesetiske krav og prinsipper som gjelder for andre profesjoner. Også for andre yrkesgrupper kan det foreligge etiske spørsmål og problemstillinger tilsvarende de som advokater kan stå overfor. Ikke minst gjelder dette i de såkalte liberale ervervsgrupper. Hvorledes andre profesjonsgrupper vurderer og tar stilling til etiske spørsmål, er derfor av interesse også for advokatene. Et tverrfaglig samarbeid vil kunne gi nyttige impulser og dessuten skape engasjement og debatt. Det kan for eksempel arrangeres konferanser eller seminarer om

grunnleggende etiske spørsmål av felles interesse. Også i undervisningsøyemed kan et slikt samarbeid være interessant.

For Advokatforeningen kan det være naturlig å søke samarbeid både med andre juristorganisasjoner i Norges Juristforbund og med andre yrkesorganisasjoner, for eksempel gjennom Akademikerne. Også de store næringslivsorganisasjonene som NHO og LO er opptatt av etikk. Dessuten er det en økende interesse rundt etiske problemstillinger og verdier i nærings- og samfunnslivet generelt. Konferanser, debattmøter og seminarer om disse temaene arrangeres jevnlig. Det bør være en oppgave for advokatstanden å markere seg i disse sammenhengene.

6.7 Disiplinærorganenes avgjørelser

Disiplinærorganenes avgjørelser vies liten oppmerksomhet av de fleste advokater. Til dels henger dette sammen med den måte avgjørelsene blir publisert på. Disiplinærnemndens og et utvalg av disiplinærutvalgenes beslutninger sendes til Advokatforeningens medlemmer i trykt form lenge etter at beslutningene er fattet. Beslutningene sendes ut i hefter med en redaksjonell form tilsvarende den som benyttes i Norsk Retstidende.

Bortsett fra beslutninger som det er stor offentlig interesse rundt og som ofte også blir referert i dagspressen, er det liten oppmerksomhet rundt disiplinærorganenes avgjørelser. Konkrete avgjørelser blir i liten grad omtalt i Advokatbladet, bortsett fra enkelte ganger på de gule nyhetssidene med fagstoff.

Etter utvalgets oppfatning bør disiplinærorganenes avgjørelser vies større oppmerksomhet og i større grad være gjenstand for omtale. De angår ofte konkrete og aktuelle spørsmål som de fleste advokater vil finne interessante. Avgjørelser av disiplinærorganene som har generell interesse eller som illustrerer praktiske eller prinsipielle spørsmål, bør presenteres og omtales i Advokatbladet langt oftere enn tilfelle er i dag. Det kan være hensiktsmessig å reservere fast spalteplass for dette. Særlig viktig er det at overskrift og presentasjon blir slik at leserens interesse blir vekket.

Det bør også vurderes om Advokatforeningen i større grad skal ta i bruk sine nettsider og sin nyhetstjeneste gjennom e-post når det gjelder omtale av avgjørelser fra disiplinærorganene.

6.8 Utarbeidelse av retningslinjer m.m.

Som nevnt under pkt. 2.12 ovenfor utarbeider Advokatforeningen fra tid til annen retningslinjer og veiledninger vedrørende advokatetiske forhold. Dette gjelder ofte vanskelige spørsmål hvor det blant medlemmene gjør seg gjeldende både tvil og delte oppfatninger. Prosessen forut for slike retningslinjer og veiledninger skaper gjerne stort engasjement, både blant de tillitsvalgte i foreningens organer og i forbindelse med medlemsmøter i kretsene hvor temaene diskuteres. Når beslutningene er truffet og det endelige dokumentet foreligger, blir dette gjenstand for oppmerksomhet hos de fleste advokatmedlemmer, og mange opplever vel også retningslinjene og veiledningene som praktisk nyttige, for eksempel salærveiledningen og huskelisten med mal for oppdragsbekreftelse.

Det er etter utvalgets oppfatning ønskelig at Advokatforeningen viderefører og intensiverer denne type aktiviteter. Som eksempel på aktuelle emner kan nevnes kombinasjonen styreverv og advokat og etiske problemstillinger ved fusjon av advokatfirmaer.

6.9 Etisk kvalitetssikring

Det bør ikke være et ansvar for Advokatforeningen alene å utarbeide etiske retningslinjer. Retningslinjer og rutiner som gjelder etikk og som sikrer en etisk forsvarlig opptreden, er noe ethvert advokatfirma av en viss størrelse bør ha. Også her vil selve prosessen med å utarbeide slike retningslinjer ha en positiv effekt i seg selv og medvirke til å skjerpe den etiske bevissthet. I tillegg vil retningslinjer og rutiner sikre en opptreden i samsvar med god advokatskikk ("etisk kvalitetssikring"). Et nærliggende eksempel er rutiner for avdekking av interessekonflikter. Advokatforeningen kan aktivt medvirke til at slike retningslinjer og rutiner blir utarbeidet ved å tilby huskelister og maler for dette.

6.10 Opplæring og veiledning

Nær sammenheng med retningslinjer og rutiner vedrørende etiske forhold har den opplæring og veiledning som advokatfirmaene gir sine nyansatte fullmektiger. RGA pkt. 5.6 og 5.7 har bestemmelser om dette som pålegger prinsipalen å sørge for nødvendig opplæring og veiledning. Dette gjelder også i advokatetikk. I større advokatfirmaer bør det utarbeides

særlige rutiner for dette. Advokatforeningen bør vurdere om det kan være hensiktsmessig at det utarbeides huskeliste e.l. til bruk for prinsipalen ved opplæring og veiledning av fullmektigen i advokatetikkens praktiske sider. En slik huskeliste eller veiledning vil kunne være til nytte både for små og store advokatfirmaer.

7. ANDRE TILTAK

7.1 Innledning

Under dette punktet vil vi påpeke en del andre tiltak enn de som er nevnt under pkt. 6, som kan tenkes å ha en positiv virkning på advokaters etiske adferd. I den forbindelse vil vi i tillegg nevne en del mer generelle tiltak som først og fremst vil ha betydning for advokatenes omdømme i samfunnet. Indirekte vil disse tiltak også kunne bidra til i varierende grad å styrke advokatenes etiske bevissthet.

En del av de tiltak som nevnes, vil ikke kunne gjennomføres av Advokatforeningen alene. De vil forutsette endring av domstolloven eller Advokatforskriften. De nevnes likevel da Advokatforeningen etter utvalgets oppfatning må ta stilling til om man skal arbeide for slike endringer i regelverket.

7.2 Krav tilandel og skikkethet

Som nevnt under pkt. 2.2 og 2.8 stilles det visse krav tilandel for å kunne inneha advokatbevilling. Det er en forutsetning at vedkommende ikke har gjort seg ”skyldig i forhold som gjør vedkommende uskikket eller uverdigg til å drive advokatvirksomhet, eller som gjør at vedkommende mister den tillit som er nødvendig i yrket” (jf. domstolloven § 230 første ledd nr. 1).

Det kan reises spørsmål om den praksis som følges er for lite streng. Bør utstedelse av advokatbevilling i større grad nektes eller advokatbevilling i større grad tilbakekalles under henvisning til vandelskravet enn det som i dag er tilfelle? Utvalget har ikke tilstrekkelig kunnskap om Tilsynsrådets og Advokatbevillingsnemndens praksis til å ha noen bestemt oppfatning av dette spørsmål. Utvalget vil likevel påpeke at strenge vilkår for å inneha advokatbevilling ikke bare medfører at uegnede personer vil være avskåret fra å drive advokatvirksomhet, men at dette også vil kunne ha en preventiv effekt overfor de som har advokatbevilling. Tap av advokatbevilling er en langt mer alvorlig reaksjon enn irrettesettelse eller advarsel og vil derfor i større grad virke avskrekkende. På den annen side er tap av retten til å utøve et yrke så vidt inngripende for den det gjelder, at reaksjonen nok bør beholdes mer alvorlige former for regelbrudd eller misligheter. Det kan imidlertid reises spørsmål om

ikke reaksjonssystemet bør suppleres med andre sanksjoner enn de som man har i dag, jf. pkt. 7.6 nedenfor.

7.3 Krav til økonomi

Som nevnt under pkt. 2.8 er det et vilkår for å inneha advokatbevilling at man ikke er under konkursbehandling. Andre krav til økonomisk soliditet stilles ikke.

Lovbrudd og overtredelse av etiske regler har ofte sammenheng med en vanskelig økonomisk situasjon. Motforestillinger mot å foreta denne type handlinger vil lett svekkes hvis økonomien er anstrengt. Dessuten vil det være vanskeligere å ivareta kravet til uavhengighet hvis økonomien er anstrengt. Det er et spørsmål om man kan forhindre at slike uønskede situasjoner oppstår ved å stille strengere krav til advokatenes økonomi. For eksempel kan kravet for å inneha advokatbevilling skjerpes, slik at denne tapes hvis advokaten blir insolvent, altså uavhengig av om advokaten blir slått konkurs eller ikke.

Et nærliggende spørsmål er om det ikke bør stilles krav til egenkapital i virksomheten, enten denne drives som et enkeltmannsforetak eller som et selskap. Det er grunn til å anta at mange advokatfirmaer opererer med en lav egenkapital og til tider anstrengt likviditet. Overskuddet tas mer eller mindre i sin helhet ut av partnerne i firmaet, og disse opplever så et sterkt inntjeningspress og krav om å møte budsjettmål. Inntjeningspresset kan føre til at det tas mindre hensyn til hva som er god advokatskikk.

7.4 Vilkår for medlemskap i Advokatforeningen

I forhold til kravene som må oppfylles for å få advokatbevilling, gjelder det ingen tilleggskrav for å bli medlem av Advokatforeningen, jf. pkt. 2.9. Men retter man seg ikke etter de regler og vedtak som gjelder for foreningens medlemmer, vil man etter beslutning av Hovedstyret kunne bli ekskludert som medlem. Eksklusjon vil også kunne finne sted som følge av alvorlige eller gjentatte brudd på reglene for god advokatskikk.

Det er et spørsmål om man bør ha strengere regler for medlemskap i Advokatforeningen enn for å inneha advokatbevilling. Skjerpede krav tilandel og etisk adferd som vilkår for medlemskap vil føre til en generell heving av den etiske standard blant de advokatene som er

medlem av foreningen. Godt over 90 % av advokatene er i dag medlem av Advokatforeningen. Hvis det blir et stort sprik mellom de krav som stilles til medlemmer av Advokatforeningen og til andre advokater, vil andelen av ikke-medlemmer trolig øke vesentlig. Samlet sett vil man da kanskje ikke oppnå noen vesentlig bedring av den generelle etiske standarden blant landets advokater. På den annen side kan det hevdes at det bør være et kvalitetsstempel å være medlem av Advokatforeningen og at en høy etisk standard hos medlemmene kan ha en gunstig innflytelse på andre advokater, som kanskje også vil oppleve det som viktig å bli medlem av foreningen.

Spørsmålet om andre krav til medlemskap har også foreningspolitiske og andre sider som vil måtte vurderes. Utvalget finner det naturlig å overlate til Advokatforeningen selv ved sine organer å vurdere dette og eventuelt ta stilling til om man skal skjerpe kravene til medlemskap eller i stedet sette søkelyset på vilkårene for å inneha advokatbevilling.

7.5 Klageadgang

Som nevnt under pkt. 2.7 og 2.10 er det en forutsetning for å kunne bringe en sak inn for disiplinærutvalgene eller Disiplinærnemnden at man har rettslig klageinteresse. Det er et spørsmål om man bør fjerne denne begrensningen, slik at enhver som ønsker det, kan klage til disiplinærmyndighetene over en advokats opptreden.

Det er imidlertid vesentlige betenkeligheter knyttet til en slik utvidelse av klageadgangen. Blant annet vil dette kunne åpne for en rekke ubegrunnede klager og klager som er basert på mangelfull kjennskap til de faktiske forhold i saken. Et alternativ til å utvide kretsen av klageberettigede, vil være en mer aktiv bruk av den klageadgang som Advokatforeningen har, jf. pkt. 2.10. Særlig gjelder dette i de tilfelle hvor det ikke er noen private parter eller andre med klageinteresse. Det kan også være ønskelig at Advokatforeningen i større grad bringer inn for disiplinærorganene saker som gjelder prinsipielle spørsmål og hvor det er et behov for å avklart hvor grensene går. En rekke etiske problemstillinger blir ikke belyst i dag gjennom disiplinærorganenes virksomhet. For eksempel benytter næringslivsklienter seg i liten grad av klageadgangen.

Like viktig som retten til å klage er det at man i praksis har mulighet for å gjøre dette. Som det fremgår av pkt. 2 ovenfor, er det flere organer som fører tilsyn med og kan reagere på

advokatens opptreden, og regelverket er selv for jurister vanskelig å få oversikt over (jf. også nedenfor under pkt. 8.1). For publikum kan det være vanskelig å vite hvor man skal henvende seg hvis man vil klage på en advokats opptreden. Klagefristen på seks måneder, jf. pkt. 2.10 ovenfor, kan også komme som en overraskelse på mange. (Fra denne regelen kan det riktignok dispenseres hvis det foreligger gode grunner for det.) Veiledning om klagemuligheter gis av Advokatforeningen, og foreningen har på nettstedet jus.no en instruktiv veiledning til publikum. Nødvendig veiledning bør etter omstendighetene også gis av den enkelte advokat. Veiledning om klageadgang i form av en brosjyre e.l. bør dessuten være tilgjengelig for publikum ved ethvert advokatkontor.

7.6 Sanksjoner

Som påpekt under pkt. 7.2 ovenfor er det et spørsmål om det kan være hensiktsmessig med andre sanksjoner overfor brudd på reglene for god advokatskikk i stedet for eller i tillegg til de man i dag har. Den generalpreventive effekt av sanksjoner som irrettesettelse og advarsel vil som nevnt være begrenset. Økonomiske reaksjoner i form av bøter e.l. vil kunne være mer effektivt. Advokatforeningens disiplinærmyndigheter vil med hjemmel i vedtektene kunne ilegge reaksjoner av denne art. Disiplinærnemnden, Tilsynsrådet og Advokatbevillingsnemnden vil imidlertid ikke kunne ilegge sanksjoner som bøter e.l., da dette vil bli oppfattet som en straffereaksjon.

Et alternativ som kan tenkes, er et mer gradert system når det gjelder tilbakekalling av advokatbevilling, for eksempel tidsbegrenset tilbakekalling. En tidsbegrenset tilbakekalling vil imidlertid ha mer karakter av straff, og det er mulig at det vil kunne oppstå problemer i forhold til EMK og spørsmålet om dobbeltstraff.

Offentliggjøring av advokatens navn ved irrettesettelser og advarsler i klagesaker vil også kunne ha en sterk preventiv effekt, jf. nedenfor.

7.7 Offentliggjøring av advokatens navn

I klagesaker som avgjøres av disiplinærutvalgene eller Disiplinærnemnden, blir advokatens navn ikke offentliggjort. Avgjørelsene blir publisert, men uten at partenes navn blir oppgitt.

At advokatens navn ikke blir offentliggjort, har i den senere tid vært utsatt for kritikk fra advokater og andre. Det er blitt anført at manglende offentliggjøring av navn strider mot den åpenhet det bør være om slike forhold i et moderne samfunn og at publikum (forbrukerne) bør ha krav på å få vite hvilke advokater som opptrer i strid med god advokatskikk eller som får sine salærer nedsatt. Det vises også til at den praksis som følges, ikke er i samsvar med den offentliggjøring av næringsdrivendes navn som er vanlig i forbindelse med avgjørelser av klageorganer i mange andre bransjer. Som nevnt må det også antas at den generalpreventive effekt av avgjørelsene vil bli vesentlig større hvis advokatens navn offentliggjøres.

Ovennevnte hensyn må veies opp mot hensynet til de advokater det gjelder. Offentliggjøring av navn vil kunne være en betydelig merbelastning som kanskje ikke vil stå i forhold til den overtredelse av de etiske regler som saken gjelder. Her skal også nevnes at enkelte advokater som følge av de saksområder de arbeider med, vil kunne være mer utsatt for uberettigede klager enn andre. I en rekke liberale erverv, hvor det er etablert klageordninger, er det ikke vanlig praksis å offentliggjøre navnene på de parter som er involvert.

Et annet forhold som må tas i betraktning, er hensynet til taushetsplikten. I en del saker kan det lett tenkes at også den annen part, som ofte vil være klienten, vil kunne bli identifisert hvis advokatens navn gjøres kjent, for eksempel vil dette lett kunne tenkes på steder hvor det er få advokater.

Etter utvalgets oppfatning vil det ha betydning for publikums tillit til den nåværende disiplinærordning at advokatens navn ikke blir hemmeligholdt. Offentliggjøring av navn vil være i samsvar med det krav til åpenhet som i økende grad ellers gjør seg gjeldende i samfunnet på sammenlignbare områder. På domstolenes område kan det vises til de nye regler om innsyn i domstolenes avgjørelser som man har fått i straffeprosessloven § 28 og tvistemålsloven § 135.

De beste grunner taler derfor etter utvalgets mening for at advokatens navn ikke bør hemmeligholdes. Dette bør imidlertid ikke gjelde uten unntak. Anonymisering av advokatens navn bør finne sted hvis det ellers vil være risiko for at klienten eller andre vil kunne bli identifisert eller det for øvrig vil være fare at opplysninger som er undergitt taushetsplikt, vil bli kjent. Utvalget forutsetter også at offentliggjøring av advokatens navn

skjer på den måte at navneopplysningen gjøres tilgjengelig for dem som etterspør dette, og at det ikke skjer en automatisk publisering i form av navnelister e.l.

7.8 Opptreden overfor domstolene

RGA kapittel 4 har bestemmelser om advokatens forhold til domstolene. En del klagesaker gjelder advokatopptreden i forbindelse med rettergang. Det er da som oftest motparten eller motpartens advokat som påklager forholdet til disiplinærmyndighetene. Domstolene er tilbakeholdne med å påklage advokaters opptreden.

Både dommerens rolle og domstolloven gir dommere et godt grunnlag for å påtale advokaters opptreden. I hvilken grad dette skjer, varierer nok med den enkelte dommer, men det generelle inntrykk er at dommere i liten grad reagerer overfor advokater som opptrer kritikkverdig. Adgangen til å gi rettergangsbot benyttes også sjelden.

Dommerne bør motiveres til i større grad å ha oppmerksomheten rettet mot advokatenes opptreden og til å gripe fatt i uetisk eller andre former for uheldig opptreden. Som et ledd i dette kan et samarbeid tenkes inngått mellom Advokatforeningen og Dommerforeningen. Det kan for eksempel etableres ordninger som går ut på at dommere gir tilbakemelding på advokaters opptreden i retten hvor det er grunn til dette. Dette kan i det enkelte tilfelle skje ved at dommeren kaller advokaten inn på sitt kontor etter at rettsmøtet er over. Særlig for unge og uerfarne advokater vil en slik tilbakemelding fra dommeren kunne være nyttig og ha en oppdragende effekt. Dreier det seg om en fullmektig, bør dommeren ha anledning til å melde fra om forholdet til den advokat som er oppført som ansvarlig i saken. Likeledes bør dommeren melde fra hvis han får inntrykk av at advokatfullmektigen ikke medvirker til forlik ut fra eget ønske om å prosedere saken som følge av kravet til prosedyreerfaring for å få advokatbevilling, jf. pkt. 2.2 og 4.20 ovenfor.

7.9 Kollegahjelp

I mange tilfeller hvor det skjer lovbrudd eller alvorlige overtredelser av reglene for god advokatskikk, er årsaken private eller personlige forhold hos den advokat det gjelder, for eksempel alkoholproblemer, psykiske problemer eller annen sykdom. En rekke av disse

tilfellene ville ha vært unngått hvis kolleger eller andre hadde oppfattet faresignalene og hjelpetiltak hadde vært satt inn.

Advokatforeningen har for sine medlemmer etablert en ordning som er fastsatt i ”Retningslinjer når et medlem har problemer med å utføre sin advokatvirksomhet på en tilfredsstillende måte”, vedtatt 30.04.1990. Retningslinjene pålegger styret i den lokale krets av Advokatforeningen (kretsstyret) ansvaret for å iverksette hjelpetiltak m.m.

I tillegg er det en offentlig regulert ordning fastsatt i domstoloven § 228 og kapittel 7 i Advokatforskriften. Det er her fastsatt at Tilsynsrådet kan oppnevne en advokat som forvalter for en annen advokats virksomhet hvis denne virksomheten ikke blir forvaltet eller avvirket på annen betryggende måte og det er nødvendig for å avverge skade eller tap for virksomhetens klienter. I 2002 ble forvalter oppnevnt i 7 tilfeller.

Det er utvalgets inntrykk at Advokatforeningens ordning i dag blir lite benyttet i praksis, særlig etter at man i 1997 fikk den offentlig regulerte ordningen med oppnevning av forvalter. Dessuten har det vist seg at det er vanskelig å praktisere ordningen i kretser med mange advokater. For eksempel i Oslo vil kretsstyret ofte ikke bli kjent med problemene før det er for sent å igangsette hjelpetiltak.

Man kunne for øvrig også her tenke seg et samarbeid mellom Advokatforeningen og Dommerforeningen, som vil innebære at domstolene gir melding til Advokatforeningen om saker hvor det er truffet endelig beslutning om tvangsinn driving av pengekrav overfor advokater.

Utvalget er av den oppfatning at Advokatforeningen bør vurdere hvilke muligheter man har for å iverksette en mer effektiv ordning med kollegahjelp. Klarer man å iverksette hjelpetiltak tidlig nok, er fordelene åpenbare. Foruten at hjelpen vil ha stor betydning for den advokat det gjelder, vil man kunne avverge at advokatens klienter blir skadelidende. Dessuten vil man unngå hendelser og eventuell omtale i mediene, som vil virke negativt på advokatenes omdømme.

7.10 Rettshjelp overfor økonomisk vanskeligstilte

Advokater yter i ikke liten utstrekning rettshjelp uten å kreve betaling. Advokatforeningen har organisert advokatvakter, som tilbyr publikum gratis konsultasjon inntil en halv time. Mange advokater deltar i denne ordningen, og det er advokatvakter i nesten alle byer og i mange tettsteder. I tillegg er det et betydelige antall advokater som bistår ressursvake klienter uten å ta seg betalt eller utfører arbeid mot et redusert salær. Mange føler nok også at de har en etisk forpliktelse til å gjøre dette.

Den rettshjelp som i dag ytes av advokater uten betaling eller mot redusert betaling, er basert på frivillighet. Det er et spørsmål om Advokatforeningen bør medvirke til ordninger som innebærer en forpliktelse for advokater til å påta seg et visst antall timer med såkalt pro bono-arbeid. Slike ordninger vil kunne bidra til å skape et positivt inntrykk av advokatstanden. På den annen side er det en fare for at slikt påbudt pro bono-arbeid av mange advokater vil bli betraktet som en kostnad og føre til at advokatene vil kompensere for dette ved å kreve mer i salær fra sine øvrige klienter, slik at det i realiteten blir disse som betaler for det pro bono-arbeid som utføres.

Det kan også anføres at ordninger med fri rettshjelp i første rekke bør være et offentlig anliggende og at tilleggsordninger som etableres av advokatene, vil kunne virke som en sovepute for staten når det gjelder nødvendig forbedring av de offentlige rettshjelpordningene.

Etter utvalgets oppfatning bør pro bono-arbeid fortsatt være basert på frivillighet fra advokatenes side. Advokatene bør imidlertid oppfordres til å påta seg slikt arbeid eller utføre arbeid mot et redusert salær. Slike oppfordringer vil kunne virke holdningsskapende og særlig ha betydning i forhold til de advokater som i dag ikke påtar seg slikt arbeid. At man faktisk utfører slikt arbeid, vil også kunne ha en positiv virkning på vedkommende advokats eller advokatfirmas omdømme.

7.11 Etterutdanning

At et godt faglig nivå er av stor betydning for advokatens renommé, krever ingen nærmere begrunnelse. For å ivareta kravet til faglig dyktighet, er videre- og etterutdanning nødvendig. Det videre- og etterutdanningsarbeidet som drives av JUS og andre, er derfor av stor

viktighet. Det er positivt - og også en god sak for advokatenes omdømme – at Advokatforeningen har etablert en obligatorisk etterutdanningsordning for sine medlemmer, jf. punkt 2.11.

Det bør skje en kontinuerlig utvikling av etterutdanningstilbudet. Etterutdanningstilbudet må være slik at det både imøtekommer spesialistenes behov for fordypning og generalistenes behov for oppdatering. Viktig er det også at yngre advokater kan få et tilbud om innføring i rettsområder som de ikke tidligere har hatt erfaring med. Som nevnt ovenfor under punkt 6.4 bør undervisning i etikk inngå som en naturlig del av undervisningstilbudet.

Ordningen med obligatorisk etterutdanning bør videreføres og eventuelt utvides. Det er viktig å få med de advokater som kanskje selv ikke ville ha tatt noe initiativ for å holde sine faglige kunnskaper ved like. Dessuten er det positivt for advokatstanden at man kan vise til at man har tatt videre- og etterutdanningen på alvor og etablert en ordning som er obligatorisk for alle aktive medlemmer i Advokatforeningen.

7.12 Spesialistordning

Spørsmålet om spesialistordning blant advokatene har fått ny aktualitet og er for tiden gjenstand for vurdering og utredning innen Advokatforeningen.

Spørsmålet har mange sider, og utvalget ser det ikke som sin oppgave å drøfte disse. Det skal likevel påpekes at en ordning med godkjente spesialister vil kunne være til betydelig hjelp og nytte for publikum. Slik sett vil etableringen av en spesialistordning kunne bidra til å bedre advokatenes omdømme. På den annen side må det ikke skapes inntrykk av at ethvert juridisk problem krever bistand fra en spesialist. Det er også en fare for at utstrakt bruk av spesialistbetegnelser vil føre til dyrere advokattjenester.

7.13 Samfunnspolitisk engasjement

Det er viktig for advokatenes omdømme at advokatene engasjerer seg i rettspolitisk- og samfunnspolitisk arbeid. Utvalget vil i denne forbindelse fremheve Advokatforeningens engasjement, bl.a. gjennom egne utvalg, som er aktive på en rekke forskjellige områder. Her

skal i stikkords form nevnes rettssikkerhet, menneskerettigheter, utviklingsprosjekter i andre land og forbedring av rettshjelpordningene.

Disse aktivitetene er av stor samfunnsmessig betydning og gjelder forhold som alle jurister bør være opptatt av. Det er viktig at aktivitetene videreføres og at flest mulig advokater blir engasjert i disse. Nye områder som ligger til rette for denne type engasjement, bør løpende vurderes. At slikt samfunnsmessig engasjement har betydning for advokatstandens omdømme, trenger ingen nærmere forklaring. Det er imidlertid viktig at det arbeid som utføres, synliggjøres og får den oppmerksomhet som det fortjener.

7.14 Vedlikehold av etiske regler

Det er i dag Advokatforeningen som har ansvaret for vedlikeholdet av Regler for god advokatskikk, jf. pkt. 2.4 ovenfor. Det er viktig at advokatene har en aktiv og bevisst holdning til reglene. Dette kan best oppfylles hvis det er advokatene selv – og ikke det offentlige – som har ansvaret for å vurdere behovet for revisjon og foreslå endringer i Regler for god advokatskikk. Det er derfor av stor betydning at Advokatforeningen kan fortsette å ha det ansvar den i dag har når det gjelder vedlikeholdet av de etiske regler. Tilsvarende er det viktig at disiplinærutvalgene opprettholdes som Advokatforeningens egen disiplinærmyndighet.

Utvalget vil også påpeke de prinsipielle betenkeligheter det ville ha hvis staten overtok Advokatforeningens oppgaver når det gjelder advokatetikk. Det ville i vesentlig grad svekke advokatstandens uavhengighet og således også rettspleiens uavhengighet i forhold til staten. Det ville dessuten være et brudd ikke bare på vår tradisjon, men også med den tradisjon og praksis som følges i alle andre sammenlignbare land.

Generelt sett er det viktig at advokatstanden gjennom Advokatforeningen arbeider for å verne om de etiske kjerneverdier, som kravet til advokatens uavhengighet og taushetsplikt, og motstår press utenfra for å svekke disse.

Dette gjelder enten presset er en følge av samfunnsutviklingen (krav til økt inntjening, internasjonalisering etc) eller kommer fra politisk hold eller offentlig myndighet, f. eks. ønske om å beskjære taushetsplikten for å bekjempe alvorlig kriminalitet eller ønske om å øke

konkurransen ved å liberalisere salærberegningsreglene eller reglene om organisering av advokatvirksomhet.

8. REGLENES PLASSERING

8.1 Innledning

Etter mandatet skal utvalget vurdere den innbyrdes plassering av reglene som gjelder advokatetikk og herunder vurdere om viktigheten av en korrekt advokatetisk adferd er fremhevet på en god måte.

Reglene som gjelder advokatetikk er fastsatt dels i offentligrettslige regler (domstoloven og Advokatforskriften) og i Advokatforeningens regler (vedtektene og Behandlingsregler for disiplinærutvalgene). Regler for god advokatskikk er offentligrettslige regler for så vidt som de er inntatt i Advokatforskriften, men som nevnt ovenfor under pkt. 2.4 er det Advokatforeningen som har ansvaret for å vedlikeholde og foreslå endringer i reglene.

Utvalget forstår mandatet slik at det skal konsentrere seg om Advokatforeningens regler, samt Regler for god advokatskikk. Utvalget vil likevel påpeke, som også nevnt ovenfor under pkt. 7.5, at dagens regelverk er komplisert og vanskelig å få oversikt over. Det er diverse organer som fører kontroll med advokaters virksomhet og kompetansen mellom disse er til dels uklar slik reglene er utformet. En del av kompleksiteten har sin forklaring i at Advokatforeningen har sin egen disiplinærordning, som er blitt tilpasset den offentlige ordning. Likevel mener utvalget at regelverket bør kunne forenkles og gjøres mer oversiktelig enn det er i dag.

I det følgende vil reglene i domstoloven og Advokatforskriften, bortsett fra Regler for god advokatskikk, ikke bli behandlet.

8.2 Materielle regler om god advokatskikk

Bortsett fra domstoloven § 224 første ledd er det Regler for god advokatskikk som fastsetter de materielle reglene om god advokatskikk. Reglene som gjelder tilsyn, behandling av klager og sanksjoner er fastsatt i andre regelsett.

Utvalget kan ikke se at det har noe for seg å innta i Regler for god advokatskikk bestemmelser om tilsyn, klagebehandling eller sanksjoner. Tvert imot ser utvalget det som en fordel at de materielle reglene er samlet i et eget regelsett. Tatt i betraktning at det er Advokatforeningen som har ansvaret for vedlikeholdet av Regler for god advokatskikk og at foreningen også har

sin egen disiplinærordning, vil det heller ikke være hensiktsmessig å innta andre regler enn de materielle i Regler for god advokatskikk. Når det gjelder de offentligrettslige reglene, er for øvrig reglene samlet i Advokatforskriften, hvor Regler for god advokatskikk er skilt ut som et eget kapittel.

Som nevnt under pkt. 3.1 ovenfor er Regler for god advokatskikk utformet etter mønster av CCBE Code of Conduct. Disposisjonen og den innbyrdes rekkefølgen av bestemmelsene er også i samsvar med CCBE Code of Conduct. Oppbyggingen synes å være logisk og naturlig. De grunnleggende prinsipper og de generelle hovedregler (fanebestemmelsene) kommer først. Deretter kommer detaljreglene.

Viktigheten av reglene og således også av en korrekt advokatetisk adferd er foruten i formålsbestemmelsen i RGA pkt. 1.1 reflektert mer eller mindre eksplisitt i de enkelte bestemmelser. Utvalget kan ikke se at det er behov for endringer i reglene for ytterligere å understreke viktigheten av korrekt etisk opptreden. Utvalget vil likevel foreslå at det foretas en presisering i siste setning i RGA pkt. 5.7 (Fullmektig), slik at det uttrykkelig fremgår at prinsipalen må sørge for at fullmektigen får en forsvarlig faglig og etisk veiledning i sitt arbeid. Det etiske aspekt er ellers kommet klart til uttrykk i pkt. 5.6 (Opplæring).

Utvalget viser ellers til pkt. 4 foran om særlige problemstillinger hvor det på enkelte punkter er foreslått en viss supplerings eller klargjøring av reglene, eksempelvis pkt. 4.3 om salærinntekter fra store klienter, pkt. 4.6 om dobbeltrollen styremedlem/advokat, pkt. 4.9 om advokatfusjoner, pkt. 4.10 om klientregistrering, pkt. 4.12 om taushetsplikt og fortrolighet og pkt. 4.13 om samtykke fra klienten til å gå ut i media.

8.3 Advokatforeningens vedtekter

I § 1-1 i vedtektene er det uttalt under tredje strekpunkt at foreningens formål er å ”fremme god advokatskikk”. De to foregående strekpunkter har nær sammenheng med god advokatskikk for så vidt som det er uttalt at foreningen skal ”virke for rett og rettssikkerhet” og ”sikre en uavhengig advokatprofesjon med høy kvalitet i yrkesutøvelsen”. Først i fjerde og siste strekpunkt er det fastsatt at Advokatforeningen skal ”ivareta medlemmenes interesser og utvikle godt samarbeid mellom medlemmene”.

Med den utforming som formålsbestemmelsen har fått, har viktigheten av advokatetikk og at advokatene opptrer i samsvar med god advokatskikk fått en sentral plass. Utvalget kan ikke se at det er behov for endringer på dette punkt.

Advokatforeningens disiplinærordning og de sanksjoner som kan ilegges, må hjemles i foreningens vedtekter. Dette er gjort i kapitel 9 og 14 i vedtektene.

I § 9-1 er det fastsatt at foreningens disiplinærmyndighet utøves av disiplinærutvalgene og Hovedstyret. § 9-1 har også bestemmelser om organiseringen av disiplinærutvalgene, mens utvalgenes oppgave i forbindelse med klager på advokater er beskrevet i § 14-1. De disiplinære reaksjonene som utvalgene kan ilegge, er hjemlet i § 14-2 tredje, fjerde og femte ledd. Hovedstyrets avgjørelsesmyndighet i disiplinærforhold, jf. § 5-4 tredje ledd nr. 11, er fastsatt i § 14-2 annet og fjerde ledd samt § 14-3 (eksklusjon).

I § 14-2 første ledd er det fastsatt at representantskapet kan vedta reaksjoner overfor de medlemmer som ikke etterlever bestemmelsene om obligatorisk etterutdanning. Representantskapet er imidlertid ikke nevnt som en disiplinærmyndighet i § 9-1. Dette har nok sammenheng med at det ikke er representantskapet som iverksetter reaksjonene i den enkelte sak. Dette er delegert til sekretariatet med Hovedstyret som klageinstans.

De bestemmelser om disiplinærmyndighet og disiplinære reaksjoner som er inntatt i vedtektene, må man langt på vei ha for å hjemle reaksjonene overfor medlemmene. Redaksjonelt kan nok bestemmelsene strammes opp noe, og det er en del dobbeltbehandling i forhold til behandlingsreglene, jf. pkt. 8.4 nedenfor. Det er vanskelig å se at det i forbindelse med beskrivelsen av foreningens disiplinærorganer og disiplinærreaksjoner skulle være behov for ytterligere å understreke viktigheten av korrekt advokatetisk opptreden. Men det kunne kanskje presiseres i § 9-1 at foreningens disiplinærmyndighet retter seg dels mot brudd på advokatetiske regler og dels mot manglende etterlevelse av vedtak truffet av foreningens organer.

8.4 Behandlingsregler for disiplinærutvalgene

Behandlingsregler for disiplinærutvalgene ("Behandlingsreglene") vedtas av Representantskapet i henhold til vedtektenes § 9-1 siste ledd. Behandlingsreglene har

bestemmelser om disiplinærutvalgenes oppgaver og organisasjon samt saksbehandlingsregler for disiplinær- og salærsaker. Bestemmelsene er harmonisert med tilsvarende bestemmelser i Advokatforskriften kapitel 5 om Disiplinærnemnden.

En rekke av bestemmelsene i vedtektene om disiplinærutvalgene er også gjentatt i Behandlingsreglene. Dette antas å være gjort av pedagogiske og praktiske hensyn, slik at man slipper å lete andre steder for å få svar på spørsmål om disiplinærutvalgenes virksomhet. Advokatforskriftens kapitel 5 er lagt opp på samme måte i forhold til domstolloven § 227.

Utvalget har intet spesielt å bemerke når det gjelder utformingen av Behandlingsreglene.